

Pataki Gyula

A PEDAGÓGIA SZEKERÉN

Iskolai történetek, vallomások a nevelésről

ISBN 978-963-7123-29-0

A szerző,

nemzedékek nevelője

90. születésnapja tiszteletére

kiadja

a

Magyar Pedagógiai Társaság

Budapest, 2013.

A szerkesztésben közreműködött: Szalai Andrea

A borító Vasali Katalin iparművész terve

A kiadást támogatták: a szerző, a kiadó,

Debrecen Város Önkormányzata

Tartalom

Tartalom.....	2. o.
Bevezető.....	3. o.
Első fejezet.....	4. o.
Második fejezet.....	9. o.
Harmadik fejezet.....	17. o.
Negyedik fejezet	23. o.
Ötödik fejezet.....	35. o.
Hatodik fejezet	56. o.
Utószó	62. o.

Bevezető

„Eszünkbe jut sok kollega, akik hagyományainkban itt hagyták névjegyüket, bár már nincsenek közöttünk. Pataki Gyula bácsi, aki hihetetlen pedagógiai eszköztárával a legközönyösebb gyereket is rá tudta venni a tanulásra.”

/ Berecz Mária és Kaposiné Streuer Emese /

/ Emlékkönyv 1911-2001 /

Az Erkel Ferenc Általános Iskola fennállásának 90. évében B. M. tanítványom volt, hűgának osztályfőnöke voltam. Marika már az általános iskolában hangoztatta, hogy ő tanítani szeretne. Vágya teljesült, tanító néni lett. A sors úgy hozta, hogy később évekig, egészen nyugdíjba vonulásomig tanítottunk egy iskolában, majd mint napközis csoportvezető dolgoztam tovább, nevelve az ő napközis gyerekeit is.

Ő is azok közé tartozott, aki gyakori beszélgetésink közben tette fel a kérdést és faggatott, hogy beszéljek már a módszereimről. Most, hogy újra kezembe került az Emlékkönyv - benne az idézett sorok -, indított arra, hogy gyűjtsem össze azokat az egyéni vagy csoportos történeteket, szituációkat, ahol érzékelhetővé válik egy-egy nevelési módszer alkalmazása és az segített megoldani a problémát.

Próbálok most felelni a feltett kérdésekre. Nem nevezem meg a módszert. Az olvasóra bízom, elemezze a saját pedagógiai tapasztalatai alapján. Vonjon le következtetéseket, hogy az egyes szituációkat hogyan oldotta volna meg.

Írtam születésemnek 90. évében, 2013-ban.

Első fejezet

A kenetlen szekér kereke nyikorog – A pedagógiai szekere

„Ballag már a vén diák.”

A szekér már több száz éve halad. Ültek rajta tógás diákok, nagyhírű professzorok oktatták a tanulni vágyó fiatalokat attól az időtől fogva, hogy hazánkban bevezették az oktatást. A tógás diákok járták a külföldi egyetemeket, tudományt és értékes könyveket hoztak haza a hazai oktatás számára, s lettek idehaza oktatók. Felültek a pedagógia szekerére. Így gyarapodott az oktatási intézmények száma, vele együtt az oktatás színvonala.

A külföldön járt diákok hozták magukkal az ott szokásos ballagást, amely Mária Terézia idején (1776 körül) honosodott meg Magyarországon. A Selmecbányán alapított német-osztrák bányászati, erdészeti főiskola hallgatói voltak az első ballagók. Majd átvették más felsőfokú intézmények is. Így terjedt el hazánkban is. Ballagnak az egyetemen, főiskolán, a középiskolában, az általános iskolában, az óvodában. Szép és ünnepélyes alkalom a búcsúzásra.

Nem mondhatni, hogy a szekér szép csendesen ballagott. Sok megpróbáltatás várt a hazai oktatásra és oktatókra. Az oktatás a Habsburg gyarmatosítás egyik eszköze volt. A szekér sokszor volt úton, vitte az oktatókat, ha szükség volt rá, egyik városból a másik városba. Volt, hogy menekülnie kellett az oktatóknak. Rendeletekkel szabályozták az iskolák működését, szabályozták, hogy kik taníthatnak. Így váltakoztak az oktatók személyei, a tananyag, mit lehet tanítani. Telt-múlt az idő, egyre közelebb kerülünk a mához. Fejlett iskolarendszer látszott kibontakozni.

Thun Leó (1860) vallás- és közoktatásügyi miniszter érdemeket szerzett az osztrák középiskola és felsőoktatás megreformálásában. Az érettségi vizsga hazánkban az ő javaslatára került bevezetésre. Ő volt szervezője 1859-ben annak a rendeletnek, amely a magyar protestáns egyházak autonómiáját akarta megsemmisíteni. Ezzel tulajdonképpen megszűntek volna a protestáns iskolák. 1860-ban Debrecenben, a Kistemplomban 600 protestáns küldött tiltakozott a rendelet ellen, ezért a rendeletet visszavonták, a miniszter pedig lemondott. A gyűlés, amelyen jelen volt a császári küldött, imígyen zajlott le. „A gyűlést Őfelsége, a Császár nevében, megtiltom!” A gyűlést levezető elnök, a püspök: „A gyűlést Őfelsége, az Isten nevében megnyitom!”

A szekéren ülő oktatóknak, professzoroknak szándékukban volt változtatni a kialakult oktatási helyzeten. Reformokat akartak, magyar iskolarendszert, közoktatás átalakítását,

olyan rendszert, amely minden tanulni vágyó gyermek számára elérhető. Totyorgott a szekér, maradt a régi oktatási rendszer.

Némi változtatást az 1921. évi XXX. törvény hozott, amely előírta az iskolázási kötelezettséget. Minden 6. életévét betöltött gyermeknek hat éven át kötelességévé vált iskolába járni.

Hogy a szekér hogy haladt és milyen irányba, az mindig a gazdától (akár a minisztériumtól) függött. Azoktól, akik a bakon ültek és kézben tartották gyeplőt. Ez ma sincsen másképp. Egyik megrekedésnél remény nyílt arra, hogy majd a kívánt útra terelődik a szekér, s vele a közoktatás ügye.

*„Délután szó lesz a tanterv-változásról,
ostorhegyre fogott belpolitikáról.
Aki szekeremet kihúzta a sárból,
nagy hírű professzor, jó Karácsony Sándor.”*

/Gellért Sándor: Halló! Itt a rádió.../

Ment egy ideig a szekér, majd felborult. 1945 után sokan leestek a szekérről. Neves tanárok kényszerültek elhagyni a pályát. Jöttek mások. Ekkor került bevezetésre a nyolc osztályos általános iskola. Átszerveződött a közoktatás. Valahogy csak elrendeződött, hogy merre haladjon a szekér. Haladt is, ha időnként zöttyent nagyokat, kapaszkodni kellett azoknak, akik rajta ültek. Más emberek ültek a bakra, bizony, bizony hol balra, hol jobbra tartott, tart a szekér. Kísérleteztünk mindenféle módon, hogy egyszer talán csak sikerül rendbe tenni a pedagógia ügyét.

Tudjuk majd, hogy mit és mennyit adjunk át a diákoknak. Hogy az maradandó élmény legyen számukra. Az életben pedig hasznosan tudják majd felhasználni a tanult anyagot. Ez lenne a jó és helyes út, de úgy tűnik, még nem találtuk meg.

Ülünk ugyan a pedagógia szekerén, de nem tudjuk merre haladunk. Ezért bizonytalan az oktatás-nevelés ügye. Sokan érzik magukat illetékesnek, hogy beleszóljanak a tervezésbe, hogy mit is tanítsunk. Vannak javaslatok. Hallottam, hogy valaki javasolta: „tanítani kellene a rovásírást.” Egy másik, hogy az „íjászatot jó lenne felsőfokon oktatni.” Mennyi sok kis ötlet, amely igencsak megterhelné a tananyag szekerét. Ma már folyik „népnevelés a gépek korszakában”, ezért merülhetett fel az a gondolat, hogy bevezetik a gépi vizsgáztatást. Két ember ül a gép előtt, az egyik a tanár, aki vizsgáztat, a másik, aki számot ad tudásáról, vizsgázik. Lehet, hogy Péter helyett majd Pali fog a gép elé ülni és szerez Péternek egy jó jegyet. Volt már ilyen dolgozatírásnál, néha kiderült.

A közösségi nevelés módszereiben élenjárt Makarenko. Sokak emlékezetében csak a „makarenkói pofon” maradt meg, mint a nevelés egyik eszköze. Hogyan is történt az a bizonyos pofon?

„Egy téli reggel felszólítottam Zadorovot, hogy vágjon fát a konyhára.

- Eredj magad, elegen vagytok itt.

Először vetemedett arra, hogy letegezzen. Ekkor az előző hónapokban felgyülemlett, a kétségbeesésig fokozódott düh és sértettség lendületében úgy nyakonvágta Zadorovot, hogy megszédült, és a kályhához csapódott.”

/Makarenko: Az új ember kovácsa/

Pontosan elemezte ezt s védte meg a jeles orosz-szovjet pedagógust életművemnek is jó ismerője, Makai Éva az Új Ifjúsági Szemle 2004.2. számában (Makarenko pofonjai).

A hazai tájokról érdemes megemlíteni a Debrecen mellett működő Fiúkfalva Nevelőotthont. A közösségi nevelés mellett nagy szerepet kapott az önkormányzat. Ez irányította az otthon életét 1943. december 2. és 1946. augusztus 31. között. Kiemelkedő érdemeket szerzett, ugyancsak a közösségi nevelésben, a telepen működő önkormányzatban, a Hajdúhadházi Gyermekváros. (1946. ápr. 15. – 1949-1950. év eleje)

Ezek az otthonvezetők is fent ültek a szekéren és szolgálták a pedagógia ügyét.

Később az általános iskolában különböző programok kerültek bevezetésre. Mindegyik program viselte kitalálója nevét. Így volt „B” program, „M” program, stb. A közösségi nevelésben a „T”-féle nevelési elgondolás kapott szerepet. Hol vannak már ezek a programok, meg velük együtt más nevelési elgondolások, tantervi utasítások? Mind-mind lemaradtak a szekérről. Erre, arra zöttyent, zöttyen a szekér. Azok a pedagógusok, akik fent ültek és ülnek azok igyekeztek, igyekeznek munkájukat az oktatás, nevelés területén becsülettel elvégezni. Nagy feladat hárul az osztályfőnökökre, a maga kis területén neki kell összefogni az osztályközösséget.

Hogy mennyire sikerült, az megmutatkozott 2006-ban, amikor a gyerekek együtt a felnőttekkel tüntettek. Közben törtek-zúztak mindent, ami a kezük ügyébe került. Mária Terézia mondotta: „Az iskola politika.” Az iskola politikamentes, hirdetjük mi, nehéz ezt megőrizni, megtartani, hogy az legyen. Minden változás magával hoz egy új irányzatot, így akarva-akaratlanul kiszolgálója lesz az új irányzatnak. Ilyenkor zötyög a szekér, a gazda pedig nehezen tudja csak egyenesbe hozni. Hiába van meg benne a jóindulat.

Az is előfordulhat, hogy illetéktelen is ül a többi között a szekéren. Van, aki hivatástudatból lett pedagógus, van, aki foglalkozásból ül a szekéren, megélhetési

lehetőségnek tekinti. Az ilyenek nem segítik, hanem hátráltatják a nevelői munkát. (Kivétel minden esetben lehetséges.)

B. Géza bácsi azok közé tartozott, akik komolyan vették azt, hogy rájuk gyermekek nevelése van bízva. Éneket tanított egy nyolcszáz fős iskolában. Egyszer csak gondolt egy nagyot. létrehozta az iskolai énekkart. Abban az időben nem volt kötelező énekkar szervezése az iskolákban. (Egy későbbi rendelet hozta létre az iskolai énekkarokat.) Géza bácsi tehát meghirdette az énekkar leendő megalakulását. Kérte a jelentkezőket. Meghallgatás után megalakult a negyvenfős énekkar. Hívták őket szerepelni különböző helyekre, miután elterjedt a híre. Szerepeltek ünnepélyes rendezvényeken, hangversenyeken, minden meghívást szívesen fogadtak. Az igazgatói iroda falán pedig gyűltek az oklevelek, elismerések. A tanulók boldogok voltak és szívesen vettek részt minden megmozdulásban, még vasárnap is.

Egyik alkalommal a két gyerekünk az esti találkozásnál lelkesedve közölte: „Géza bácsi bevett bennünket az énekkarba.” Volt azután *lá, szó, mi, re, dó* mellett éneklés a lakásban. Szinte zengett bele. Majd mondom Géza bácsinak: „Mit fogsz kezdeni a botfülű gyerekeimmel?” „Azt, amit a többivel, jókedvűen énekelnek.”

Volt még egy nagy szerelme, nagyon szerette a focit. Hol a Fradi, hol a Honvéd pályára toborzott szurkolókat, és vitte őket lelkesen.

A színházak által szervezett vasárnap délelőtti előadásokra szerzett olcsó jegyeket. Megszervezte a színházlátogató csoportot és mentek együtt. Néha még szülők is kísérték a csoportot. Vidám idők voltak ezek a gyermekek számára. Ilyen volt Géza bácsi!

Ez már másfajta történet, de ez is iskolai és pedagógusok által előidézett. Nem voltak példamutatóak.

A két nyolcadik osztály kirándulást szervezett Aggtelekre. Minden elő volt készítve, útvonal, étkezés, szállás. Azt tudtuk, hogy a szobákat hány órákor foglalhatjuk el. A program úgy készült, hogy megadott időpontra érjünk oda. Minden úgy történt, ahogy terveztük. Meglepetés a menedékházban ért bennünket. A gondnok közölte, hogy az előző középiskolás csoport még nem ment el. Éjszakára is maradni akarnak. Reggel elmentek kirándulni, délután jönnek vissza. Csomagjainkat az előtérbe lerakva ebédeltünk meg. A tanulóknak ez romantikus játéknak tűnt. Hol alszunk majd? Tárgyalták maguk között. Remek buli lesz, majd a padlón alszunk. Nekem nem tűnt olyan remek dolognak. Annak örültem, mint más esetben is, hogy a tanulók bizalommal voltak velem szemben. Nem kenődtek el.

Délután három óra körül megjött a csoport. Nagy zajongással vonultak be. Az előtér megtelt hangoskodó tanulókkal, ez bizony nem sok jót ígért. Néhány tanuló alig állt a lábán, bizony még a lányok is imbolyogtak. Erős alkoholillat terjengett az előtérben. A

lányok szeme is erősen csillogott. Voltak azért lányok és fiúk, akiknek látszott, hogy restellik a csoport viselkedését. Mikor egy kicsit megnyugodtam és úgy láttam, hogy a csoport sem olyan hangos már, megkerestem a vezetőt.

Próbáltam vele szót váltani, de bizony ez igen nehezen ment. Nehezen forgott a nyelve, egyre csak azt hangoztatta, hogy nem mennek el. Itt fognak aludni. Utánam az iskolánk igazgatónöje próbált vele tárgyalni. Ő sem járt sikerrel. Közben a középiskolás fiúk molesztálni kezdték a mi lányainkat. A fiúk védték a lányokat, itt-ott már kialakult, hogy lökdösték egymást. Sikerült valahogy rendet teremteni. Majd kértem a gondnoktól a telefont és a rendőrség telefonszámát. Amíg ezek előkerültek a józan fiúk és lányok felmérték a helyzet komolyságát. „Tanár úr, menjünk innen! Ne balhézzunk! Baj lehet belőle!” Néhányan már szedték a csomagjaikat és kint várakoztak az udvaron. Lassan azután csak elvonultak. Mi pedig végighallgattuk, hogy milyen disznók vagyunk, ők most hova menjenek aludni.

Helyreállt a rend a menedékházban. Elfoglaltuk szobáinkat. Este vacsoránál téma volt a diákok, felnőttek viselkedése. Értékeltek viselkedésüket. A lányok azon fölháborodva, hogy a lányok is milyen italosak voltak. Adódott az alkalom, hogy az igazgató nő értékelje a csoport magatartását, megdicsérte őket. A kétnapos kirándulás jól sikerült. Élményekkel gazdagodva tértünk haza.

Idehaza az igazgató nő úgy döntött, hogy ezt nem lehet szó nélkül hagyni. Ment a levél a középiskola igazgatójának, előadva, hogy mi is történt és mennyire negatív hatással volt az általános iskola tanulóira. A válaszban az igazgató megköszönte az értesítést. közölte, hogy a két pedagógus fegyelmissel részesült. A diákok közül többen igazgatói megrovásban részesültek, volt, ahol csak a szülőket értesítették.

Utólag a gondnoktól kaptunk egy levelet. Ebben megköszönte, hogy segítettünk elrendezni az ügyet. Azt is írta, hogy két napon keresztül csak ittak. Azon a napon ő már nem szolgálta ki őket itallal.

Sok minden élményt megért a pedagógus, ha nyugdíjazásig a szekéren maradt. Például vezette a családlátogatási naplót. Volt, aki csak azért, mert ez kötelező volt. Mások úgy gondolták, hogy szorosán együttműködve a családdal jobb eredményeket tud elérni. Majd következett a „*Fejlődési lap*”. Első osztálytól nyolcadik osztályig kötelező volt vezetni. Ez is úgy járt, mint a családlátogatási napló. Vezette, nem vezette.

Azért a pedagógus sok örömteli élményben részesült. Voltak napok, amikor úgy érezhette, hogy munkája sikertelen volt. Másnap újra pedagógusi hittel és erővel fogott neki a munkának. Hitte, hogy munkáját siker és eredmény fogja követni. Maradt a szekéren.

Második fejezet

A fővárosi X. ker. Malom utcai községi elemi leányiskolától a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskoláig

Idők óta hagyományosan szeptember hónap első napja az iskolakezdés ideje. Ezen a napon indulnak az elsősztályos tanulók is az iskolába. Van, aki már nagyon várja ezt a napot, sok érdekes dolgot ígér az iskola, úgy gondolja. Más gyerek sírva indul. Nem akar iskolába járni. Ez már csak így van. Törvény, az törvény, kötelező iskolába járni. Hogy később esetleg mégis megszereti, az már az iskola nevelőin múlik. A fordítottja is lehetséges, hogy az ott ért iskolai negatív hatások hatnak rá úgy, hogy nem szereti már az iskolát. Munkáját becsülettel elvégzi, jó jegyeket is szerez, de nem érzi jól magát az iskolában.

Azon a bizonyos szeptemberi napon, amely minden gyermek számára emlékezetes marad, történt a következő. Egy kőbányai lakában egy hatgyermekes anya kézen fogta legkisebb, Vilma nevű leányát és elindultak az iskolába. A kislány már alig várta, hogy iskolába járhasson. idősebb testvérei, mikor tanultak, minidig ott ült a közelükben és hallgatta, miket tanulnak. Nézegette a könyveket és egyre kíváncsibb lett. Örült és boldog volt, hogy iskolába járhat. Megtanul írni, olvasni, lesznek neki is szép könyvei, abban képek. Gondolataival eltelve érkeztek meg az iskolába. Az udvaron volt a gyülekező. Sorban álltak a gyerekek, elől a tanító néni. Megkeresték az osztályt és beállt a sorba.

Majd érkezett a párja. Nem igen barátkoztak, mint más gyerekek, álltak csendben. Majd éles fájdalmat érzett a combján. Párja jó nagyot csípett bele. Egy kicsit elpityeregte magát. Fájt, de azt gondolta, hogy az iskolában így szokás. A teremben is mellé ült a padban, itt azután elkezdődött a kellemetlenségek sorozata. Haját húzta, ceruzával szurkálta, majd rugdosta, mindenképpen fel akarta hívni magára a figyelmet. Így ment ez naponta. Szegény kislány nem mert szólani, csak csendben sírdogált. Nem így gondolta az iskolát. Fürdés közben derült ki, hogy teste csupa kék foltos. Kiderült minden. Más szülők is tettek panaszt, mert az ő gyermeküket is bántalmazta. Átették egy másik osztályba (osztályt ismétlő tanuló volt), egy hónap múlva pedig gyógypedagógiai iskolába telepítették át.

Nyugalom lett az osztályban. Vilma szorgalmasan tanult. Örült, amikor már olvasni tudott hibátlanul. Dicsérte is a tanító néni. A házban több elsősztályos tanuló volt. híre ment, hogy milyen jó tanuló. A szomszéd gyerekek, Józsikának rendszeresen segített tanulni. Így aztán a második félévben már három-négy gyerek járt át tanulni. Majd a

tanító néni megkérte, hogy egy máshol lakó gyerekek is segítsen. Így telt el az első év. Feledve az első napok kínjait. Évvégén az iskola tanulói előtt dicséretben részesült.

Boldog volt, úgy érezte, és már el is felejtette azt a kellemetlen időszakot, amit a társa okozott neki. Szerzett barátokat, ez nem is volt olyan nehéz. A házban huszonnégy család lakott. Családonként két-három gyerek. Volt tehát gyerek bőven, olyan is, akivel együtt járt iskolába, ha nem is egy osztályba. Együtt mentek, együtt tértek haza. Délután hárman, négyen tanultak együtt. Volt olyan gyerek, aki csal valamelyik tantárgyból kért segítséget. Így telt el négy esztendő. Év végén megkapta a jeles bizonyítványt, az igazgató nyilvános dicséretét, mellé jutalomkönyvet.

A család úgy döntött, hogy a gyerek tanuljon tovább. Erre alkalmasnak látszott a polgári iskola. Négy éven keresztül jeles tanulmányi eredményt ért el. Az elért eredmények nem elégitették ki. Többre vágyott. a polgári iskola elvégzése után tovább szándékozott tanulni. Különbözeti vizsgát tett, így felvételt nyert a Deák téri Evangélikus Gimnáziumba. Érettségi után a bizonyítványba a következő bekezdés került: *„A szabályszerű követelményeknek kitüntetéssel megfelelt.”* A gimnáziumi tantestület továbbtanulási ajánlása úgy szólt, hogy művészeti képzésben vegyen részt, tanuljon tovább.

Középiskolás korában lett tagja a Diákszövetségnek. Rendszeresen hallgatta Karácsony Sándor előadásait a szövetség házában, alkalmanként a Keresztyén Leányegyesület, vagy a Keresztyén Ifjúsági Egyesület helyiségeiben. A pedagógiai munka reformjáról, a tanítóképzés főiskolai szintre való emeléséről, a közoktatás szélesebbé tételéről tartotta előadásait. Vilmát vonzotta a pedagógia, a nevelés, a gyerekekkel való foglalkozás. Úgy gondolta, hogy ebben a munkában jobban helyt tudna állni, mint művészeti pályán. Ezért azt elvetette.

Rendszeresen részt vett és vezette a Mária Valéria telepen működő Vasárnapi iskola elnevezésű foglalkozásokat. Érettségi után jelentkezett a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolára. A diploma átvétele után lett belőle állástalan diplomás pedagógus.

Ez az idő volt a „szendvics emberek” korszaka. Elöl-hátul egy nagy vállra akasztott tábla, rajta felirat, *„Állástalan diplomás vagyok. Munkát vállalok.”* Volt a másik táblacipelő ember, ő napidíjért cipelte a két táblát. Üzem vagy vállalat reklámozta magát. Például: *„Költözik, szállíttat, dr. Vasadira számíthat!”* Két nagy kemény tábla között egy ember, ezért lett szendvicsember a neve.

Két év múlva értesítést kapott. *„A nagyméltóságú vallás és közoktatási miniszter úr az egri siketnéma intézetnél megüresedett nevelőtanári munkakör ellátása végett, kötelező tanári szolgálatra, természetbeni ellátás mellett beosztotta.”* Fizetést nem kaptak. Majd évek múlva, a háború után találkoztunk.

A falusi iskolától Fiúkfalváig

Életem a városban. Hallgatom Karácsony Sándor előadásait a KIE otthonban. Találkozás Vilmával

Emlékezetem szerint boldog gyerekként éltem meg az iskoláskort. Debrecen város egyik gazdaságában nevelkedtem. Apám volt a gazda. Gazdatiszt barátja kérésére vállalta el a „gazda legyen” megbízást. Leszázalékolt nyugdíjas volt. Háborúban szerezte a sérülést. Így kerültek azután a gazdasági lakásba. Már iskoláskorú voltam, amikor a gazdaságot a város eladta. Választás előtt állt a család. A városba költözés vagy Alsójózsa községbe költözés volt lehetséges. A meglévő állatok miatt döntöttek a község mellett.

Itt kezdtem meg iskolás éveimet. Abban az évben adták át az egyemeletes iskolát. a régi, egy-egy tantermes iskolák felszabadultak. Az egyikbe költöztünk be, a tanítói lakásba. A tanterem az üresen maradt. Illetve volt benne néhány pad, egy háromlábos álló tábla. Ennek később jó hasznát vettük társaimmal.

Kajtár tanító néni vezette az osztályt. A létszám a negyvenhez járt közel. Aranyos tanító néni volt, kedves hangján terelgette az osztályt. Nekem külön öröm volt, hogy sikerült megtanulnom jól olvasni. Félévkor derült ki, hogy osztályelső voltam olvasásban. Évvégén kaptam jutalomkönyvet meg jó bizonyítványt. Szüleim velem örültek. Két évet jártam Józsan iskolába. Szüleim testvéreim javaslatára úgy döntöttek, hogy a városba költöznek.

Jól éreztem magam az iskolában. Említettem, hogy a régi tanterem üresen állt. Néhány pad meg egy tábla volt benne. Ide jártak a szomszéd gyerekek, velem együtt iskolát játszani. Úgy gondoltam, hogy a terem, benne az a néhány pad, tábla hozzánk tartozik, így az enyém is. Így gondoltam, akkor én vagyok a tanító. Számoltunk, írtunk, olvastunk, jól telt az idő és még hasznosan is. Így lett e játékból komoly érték. Segítettem társaimnak. Ez a segítő szándék megmaradt később az igazi pedagógusi pályámon. (Erre csak most jöttem rá.) Hányszor kaptam jutalmat azzal az indoklással: „Fiatal, pályakezdő pedagógusok támogatásáért.”

Szóval beköltöztünk a városba. Csodáltam a szép épületeket, a széles utakat. testvéreim segítségével ismerkedtem a várossal. Számomra csodás volt minden. Elmúlt a nyár, az iskolai szünetnek is vége lett. A harmadik osztályt a Jókai utcai iskolában kezdtem. Nem volt semmi probléma az első hetekben. Találkoztam társaimmal, így négyen, öten ballagtunk iskolába. Így volt ez nap, mint nap. Egyik reggel szintén vártak rám társaim. Közelebb érve hallom a kiáltást: „Csizmás paraszt!” – majd elszaladtak.

Igaz, csizmában jártam már a tanyán is ősszel és télen, mint mindenki más. Nyáron a tanyán bocskorban, vagy saruban jártunk. Nem volt tanácsos tarlón mezítláb járni, mert igen megszurkálta a talpat. Nem találtam kivetni valót a csizmám miatt. naponta hallottam, amikor találkoztunk, „csizmás paraszt!”. Később már az iskolában is sugdosták felém. Kezdtem magam nem jól érezni. Valami más világ volt az, ahova kerültem. Sokszor visszagondoltam a tanyasi estékre, amikor a gulyás citerázott, anyám énekelte a sok szép népdalt. Vagy a marokszedő lányok esti énekei. A faluban az esti kukorica fosztóban való dalolás, mesemondás, ezek mind hiányoztak. A tanító bácsi igazán kedves volt minden gyerekhez, azt lehetett érezni, hogy az osztály az együtt van a tanítójával. Akkor miért van a csúfolódás, kérdeztem magamban.

Egyik nap azután választ kaptam. Elharangozták a deket, már összecsomagoltunk. Vége a tanításnak. Vártuk a sorakozó szót, de nem volt, csak ültünk hátratett kézzel. Teltek a percek, csak ültünk. „Na, álljon csak fel az a haszontalan, aki az egészséget kitalálta!” Nem tudtam miről van szó. Ültünk tovább. Senki nem állt fel. magamban számoltam, hogy már hol járnék, ha rögtön indulok haza. „Kihűl az ebéd, na álljon csak fel az, aki volt!” Három gyerek állt fel. „Holnap reggel apátok itt legyen az irodában! Sorakozó!” Az úton együtt mentünk, mint máskor. „Szervusz Pataki”, köszöntek el. Mindent értettem.

Mikor már osztályfőnök voltam és átnéztem a tanulók ellenőrzőjét hány féle bejegyzést találtam. Figyelmeztetés, intő, megrovás, igazgatói megrovás, stb. Így ismétlődtek a bejegyzések. Sokszor felidéztem gondolatban: „Holnap reggel apátok itt legyen az irodában!” ott voltak.

Félévkor átkerültem egy másik iskolába a Fűvészkert utcai református iskolába. Itt lettem tagja az iskola Vöröskereszt csoportjának.

Negyedik osztályban lettem cserkész, fél év után őrsvezető. Jól éreztem magam ebben az iskolában, ebben nagy szerepe lehetett a környezetnek. Volt az iskola, az udvar másik oldalán a Püspöki Hivatal, szemben a Kollégium, a Református Nagytemplom. A parkban a Gályarabok emlékoszlopa, Bocskai fejedelem szobra. Észleltem az iskolák közötti különbséget. Hatott rám a város szellemisége. Ez itt egy más világ, mint amiben eddig éltem. Mások a gyerekek, a felnőttek, miért lettem „csizmás paraszt” a városban a gyerekek között? Azért csak megbirkóztam az ilyen gondolatokkal. Voltak tanárain, akik ebben segítettek. Az iskoláimat sikeresen fejeztem be. Közben elvégeztem az őrsvezetői tábort és maradtam az iskolai csapatnál.

Az iskola elvégzése után a családi hagyomány szerint én is ipari pályára készültem, mint nagyobb testvéreim. Volt választék bőven. Egyik nővérem könyvkötősegéd, másik vizsgázott kertész, bátyám vaskereskedő-segéd, kisebb bátyám villanyszerelő. Ez a

mesterség tetszett, mert igen változatosnak gondoltam. Le is szegődtem egy társas céghez. A cég másfél év múlva megszűnt, a társak szétváltak. Elszegődtem egy másik céghez. Itt sem volt szerencsém, a cég megszűnt. A segédvizsgálóhoz hiányzott fél év. Nem lettem szakmunkás.

Ma úgy gondolom, az Isten nem is akarta, hogy énbelőlem más legyen, mint pedagógus. A további életem alakulása ezt látszik igazolni, úgy gondolom most.

Tizenhárom éves koromban lettem tagja a debreceni Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek. (Ma is tagja vagyok. Persze ma már nincs olyan egységes egyesület. Van Református KIE, Mécses KIE, stb.) Az egyesületi tagság nagyban meghatározta a további életem alakulását. a heti bibliaórák alkalmat adtak, hogy egy közösségen belül éljek. Olyan közösségben, ahol az emberek felelősséget éreztek és vállaltak társaikért, a társadalomért. Úgy éreztem, hogy nekem ott a helyem. Részt vettem különböző foglalkozásokon, előadásokon. Írók, költők tartottak előadásokat. Nagy hatással volt rám Karácsony Sándor, aki igen sokszor szállt meg a KIE vendégszobájában. Ilyenkor folyt a beszélgetés késő estéig. Egy ilyen alkalommal mondotta Karácsony Sándor: „Mondd, te miért nem azt csinálod, amire hivatva vagy?” Akkor már a serdülő munka vezetője voltam néhány éve. Beszélgetés közben számoltam be arról, hogyan végeztem a rám bízott serdülők közötti munkát.

Itt hangzott el az idézett kérdés. Megvallom, nem érettem. Barátaim megmagyarázták, hogy Karácsony Sándor arra gondolt, hogy miért nem tanulok és leszek pedagógus. Szót fogadtam, tanultam és lettem pedagógus. Igaz, sok idő telt el míg elértem azt, ami azután célom lett.

Kiemelkedő volt a debreceni KIE szociális munkája. 1934-ben nyílt meg a KIE napközi otthon. Ebben az otthonban azok a gyerekek gyűltek össze, akiknek szüleik igen rossz körülmények között éltek. Nem tudtak gondoskodni a gyerekekről. Kaptak ebédet, vacsorát. Biztosítva volt a tanulásuk. Ebben a munkában szívesen vettem részt vasárnaponként, amikor a vezetők szabadok voltak. Majd úgy adódott, hogy én lettem az egyik csoport vezetője. Rendes havi bért kaptam. Lakásom is az otthonban volt. Egy-egy alkalommal 80-100 gyerek volt jelen.

1939-ben nyílt meg a száz személyes Tanoncotthon, majd a segédotthon 10 fő számára, azoknak a fiataloknak, akik nem rendelkeztek lakással.

Fiúkfalva

Véget ért az I. világháború. A háború mindenhol halált hozott magával, és évekig tartó nyomort hagyott maga után. A rossz gazdasági helyzetben lévő családok helyzete tovább romlott. Nagy volt a munkanélküliek száma. Jobb híján a gyerekeket kényszerítették koldulásra, lopásra, más esetben virág, vagy levelezőlap árusítására. Az utcák tele voltak ezekkel a gyerekekkel. Állandóan zaklatták a járókat. Sok volt a panasz. Megoldás nem született. A fiatalok nagy része már megjárta a javítóintézetet. Az egyesület tagjait foglalkoztatta a csellengő fiatalok helyzete. Az volt a gondolatuk, hogy egy olyan nevelőotthont hozzanak létre, ahol ezek a fiatalok együtt élhetnek, tanulhatnak, és önmagukat látják el. Ez a gondolat arra ösztökélt, hogy ez nekem való feladat és vegyek részt a munkában.

Az előkészítő munkálatokban én is részt vállaltam. A város vezetőinek támogatásával létrejött az a nevelőotthon, amely *Fiúkfalva* néven vonult be a pedagógia történetébe. Engem a KIE elnöksége a gazdasági ügyek intézésével, valamint vezető helyettesi tisztség feladatkörnek ellátásával bízott meg. Az otthon 1943. december 2-án kezdte meg működését.

Nevelési elképzeléseink szeretetre és bizalomra épültek. Olyan közösséget igyekeztünk létrehozni, ahol minden fiatal jól érzi magát, és az otthon érdekében tevékenykedik. Az otthon életét az önkormányzat irányította. A fiúk véleménye alapján döntöttek az egyes kérdésekben. Azt az értékes tapasztalatot szereztük, hogy eredményes nevelés csak ott lehetséges, ahol bizalommal vannak egymás iránt gyerekek és felnőttek, tanuló és nevelő.

Az otthon 1944. július 22-én leégett. A felszerelés nagy része odalett. Más helyen folytattuk tovább a munkát. 1944. novemberének végén a tanyán való életünk bizonytalanná vált. Fűteni, de főzni se nagyon tudtunk, ruházatunk hiányos volt. Ilyen körülmények között kint maradni nem volt értelme. A gyerekek visszatértek szüleikhez. Az otthon megszűnt.

1945 tavaszán újra megbízást kaptam, hogy próbáljam meg létrehozni az otthont. Sikerült a nehéz körülmények ellenére. Infláció, nyomor nehezítette a munkát. Egyre több gyerek került az otthonba. Októberben a létszám elérte a harminc főt. December elején már negyven gyerek volt az otthonban.

A tanya leégése közben társam meghalt, így egyedül maradtam. A növekvő létszám igényelt volna még vagy két felnőtt vezetőt. Nem kaptam, csak ígéretet, maradtam egyedül.

Találkozás, 1946. január

Még az ünnepek előtt újra kértem segítséget, egy vezető társat. A kialakult helyzetben kaptam az értesítést a Nemzeti Segély Irodától (Ez a szervezet volt a fenntartónk), hogy kapok egy női munkatársat. A legjobbkor jött. Igaz, elhelyezése némi gondot okozott. Eddig csak látogatóként voltak női vendégeink. Megérkezett Vili néni. Teljes nevén Dobronay Vilma gyógypedagógiai tanárnő. hamar kiderült, hogy ő is Karácsony Sándor köréhez tartozik. Így hamar szót értettünk nevelési kérdésekben, a Fiúkfalva felépítésének gondolatával. Elbeszélgetett a fiúkkal. Kiderült, hogy a fiúk főleg a kisebb tíz-tizenkét évesek vágyakoznak anyuka után. Vilma néni úgy döntött, hogy marad. Részt vesz a Fiúkfalva munkájában. Az általa vezetett napló sok mindent elárul az akkori életéből.

Így történt azután, hogy a kőbányai elsősztályos kislány találkozott az Alsójózsán tanuló szintén elsősztályos kisfiúval. Két felnőtt ember, akik most már együtt próbálták nevelni az elhagyott, csellengő gyerekeket. A munkát, amit vállaltak nem tudták befejezni. 1946 tavaszán Hajdúhadházon megépült az ötezer főt befogadó gyermektelep, később Gyermekváros néven szerepel. A Fiúkfalva megszűnt. Neve szerepel a pedagógia történetében.

Számomra talán vigasztaló lehet, hogy 1948-ben a Nemzeti Segély, Gerőné Fazekas Erzsébet országos titkár engem kért fel a Tiszadobon létesítendő otthon vezetésére. Nem vállaltam. 1949. januárban a Hajdúhadházi Gyermekváros átköltözik Tiszadobra. (Két dudás egy csárdában.) Vilma néni, Gyula bácsi összeházasodtak, Budapestre költöztek.

Tanulságok:

Az otthonban töltött idő sok tanulsággal szolgált a nevelés területén számunkra. Ez csak akkor derült ki, amikor már mind a ketten iskolában folytattuk az oktatói-nevelői munkát. A Fiúkfalva a városban kezdettől fogva kuriózumnak számított. Pedagógusjelöltek látogatták az otthont. Volt, aki úgy érkezett, hogy aznap már nem tudott visszamenni a városba. Ott aludt. Az ilyen alkalmak színesítették az otthon életét. A látogatások alkalmával lehetőség volt beszélgetésre, vitára nevelői kérdésekben. Középről volt tapasztalható, hogyan is élnek az addig csavargásból élő fiúk. Évekkel később az egyik hallgató szakdolgozatát a Fiúkfalváról írta. „Az önkormányzat szerepe a nevelésben.” Egyik barátomon keresztül küldtem anyagot.

1. A nevelés első fázisa a családban történő nevelés. Kiderült, hogy a fiúkfalvi gyerekeknek adós a társadalom. Szóval nem kapták meg azt, ami minden gyereknek jár. Például a családi gondoskodás kimaradt az életükből. Először a gyermeknek közössége a család (apa, anya), azután kezd barátkozni. Vilma néni érkezését nagy várakozás előzte meg. A fiúk megfogalmazták aggodalmaikat. „Fog-e bennünket szeretni?” Mint leendő

anyjukra, tekintettek rá. Tőle várták a simogató szavakat, mint a családban is. „Jaj, aranyos Vilike néni, de szépen megstoppolta a sálamat.” Mondta Lesnyák, 18 éves otthonlakó. Több hasonló megnyilatkozás hangzott el a gyerekek részéről.

2. Szeretet nélkül nincs értelme és nem lehet eredményes a nevelés. Ha van egy nagyon kicsi szeretet is bennünk, lehetek bármilyen szigorú, a gyerek érzi mögötte a szeretetet, elfogadja még a dorgáló szavaimat is. Vilma néni írta a naplójába: „Makinak (Ernő) olyan szép lányos arca van. Pisze orral, hosszú szőke szempillákkal, világoskék szemekkel. Úgy el szoktam bámulni. Az ember szinte kedvet kap, hogy dédelgesse.” K. Ernő 11 évesen 1945 telén érkezett az otthonba. Mikor este leszállott a szekérről, odajött hozzám, hangos „Kezit csokolommal!” köszönt a többiek derűtségére. Bemutatkozott: K. Ernő vagyok. Ennél az esetről kiviláglott a családi háttér, annak nevelő hatása. Ő lett az otthon kedvence.

3. Erősíti a nevelő hatást a személyes kapcsolat gyerek és felnőtt között. A személyes kapcsolatnak kölcsönösnek kell lennie. Ne váljon, váljék a személyes kapcsolat egyik részről sem kiszolgáltatottsággá. Legyen partner a gyerek, ne alávaló, hitvány valaki legyen a szemünkben, vagy társai előtt. Ez a gondolat érvényes az iskolában is. De hogyan? Természetesen az osztályfőnökökre gondolok elsősorban. Nekik van lehetőségük személyes kapcsolat kialakítására. Megismerni a tanulót, a gyereket, a családot. Így lehet felépíteni az osztályközösséget. Személyes kapcsolatot építeni, ápolni.

4. A foglalkoztatás (fizikai, szellemi) lehet alapja a nevelésnek, e nélkül néha reménytelen kínlás csak a nevelés. Igaz, már csak akkor, ha ezt észre is veszi a nevelő.

Az otthonban negyven gyerek tartózkodott az adott időben. Kemény decemberi tél volt. Már egy hete nem voltam a városban. Felgyűltek az intézni való dolgok. Reggel, megvolt az eligazítás, hogy milyen munkát kell elvégezni. Ígértem, hogy három órára hazatérek. Nem jól számoltam. Annyi egyik hivatalból a másikba való szaladgálás akadt, hogy bizony négy óra múlt, mikor a szekérral indultunk hazafelé. Otthon nagy zűrzavar fogadott. Összeverekedtek a fiúk az ebédlőben. Egy nagy gomolyag volt az egész társaság. Ki üt kit, vagy kit ütnek többen azt nem lehetett látni. Volt, aki az emeletes ágy tetején ülve figyelte mi történik. Mások biztatták a verekedőket. Sikerült végre szétszedni a gomolyagot. Helyre állt a rend. Vacsora után elvonultak aludni. Nehezen találtam magyarázatot, hogy és miért történt. Végül csak találtam rá mentséget. A feladatokat elvégezték. Ebéd után az ebédlőben zsúfolódtak össze. (Az otthonban húsz főre volt hely.) Én nem érkeztem meg időre. A zsúfoltság, a program, a foglalkoztatás hiánya néhány gyereket ingerlékennyé tett. Elég volt egy erőszakosabb gyereknek az aktivizálódása (így történt), és egymásnak ugrottak. Majd azután mások is

belekeveredtek. Összegabalyodtak, így találtam őket. Megtaláltam az okát annak, ami történt.

Egy történet, ami erről eszembe jut: Este, mikor összekerült a család, mindig volt miről beszámolni. Mikor végül elcsendesedtünk, jön a második osztályos lányom:

- Apa, ezt írd alá! – Nyitom az ellenőrzőt. „Evett órán, figyelmeztetés.” – Hogy tehetél ilyen dolgot, enni az órán?
- Csak egy szem szőlőt vettem be.
- Egyet sem lett volna szabad bevenni, és nem szégyellted magad?
- Szégyellje magát a tanító néni.
- Kislányom, hogy mondhatod ilyet?
- Igen, a fél osztály kint állt már a fal mellett. A tanító néni meg egy nénivel beszélgetett az ajtóban.

Hogy is van ez? A tanító néni nem tanított, hanem az ajtóban beszélgetett, nyilvánvaló, hogy a gyerekek unatkoztak és ezért beszélgetni, enni kezdtek. Ezért volt a büntetés, a figyelmeztetés.

Egy másik történet: Huszti nevű tanuló félévkor bukott biológiából. Utána sem nagyon dicsekedett a jegyeivel, más tantárgyból nem állt ilyen rosszul. Egyik órán a gilisztáról tanultak. Figyelt is erősen, kezdte érdekelni, mi mindent lehet tudni a gilisztáról. Majd a tanulók kezdtek érdeklődni és kérdezgetni. Volt sok érdekes kérdés. Végül az egyik tanuló kérdezte. „Tessék mondani, hány évig él egy giliszta?” „Nézzetek utána, aki kideríti, az kap egy ötöst.” – válaszolta Éva néni. Következő órán Huszti közölte, hogy van olyan giliszta, amelyik tíz évig is él. Jól jött az ötös a tanulónak.

Más tanulság is van a történetben. az első kettőben a foglalkoztatás hiánya, amikor unatkozik a gyerek. Ez szüli a verekedést, meg azt, hogy megeszik egy szem szőlőt. Ennek azután következménye egy figyelmeztetés. A gilisztás esetenél felmerül az órákon való foglalkoztatás kérdése. Érdeklődés a tantárgy iránt, felkészülés az órákra. Érdekl-e a tanulót például az óra anyaga, leköti-e a tanuló figyelmét. Érdekes-e a magyarázat. Ezek figyelemreméltó kérdések. Válaszolni csak önmagunk tudunk, akik arra vagyunk hivatva, hogy embereket neveljünk. Az ismeretet legjobb tudásunk szerint adjuk át a tanulónak.

- a) „Fegyelmezés az iskolában nem kellene, ha ott egzisztenciális komolyságú munka folyhatna, mert az egyetlen igazi fegyelem a munka fegyelme.”
- b) „Gyerekek közt komolyan csak az a munka folyhat, amely leköti a gyerekeket, mert érdekli őket.”

/Karácsony Sándor Magyar Demokrácia. 37. o./

Ezeket a tanulságokat használtuk fel, amikor már mindketten iskolában (osztálykeretben) neveltük a gyerekeket.

Harmadik fejezet

Költözködés; A fővárosban; Állástalanság; Majd már fogjuk a szekér szélesítésére szolgáló vendégoldalt

A város romokban hevert, sok még a lebontásra váró épület. Az elmenekült lakosok már visszatértek. A hivatalok is megkezdték munkájukat. Az otthon megszűnt. Átvette a Hajdúhadházi Gyermekváros a gyerekeket. A felkínált állást a gyermekvárosban nem fogadtuk el pedagógiai megfontolásból. A KIE és barátaink sem igen tudtak segíteni. Munkalehetőség sem igen kínálkozott, volt az egyetlen közmunka. Lakásunk a nővéremnél, ahol még hat beszállásolt orosz katona is lakott a háromszobás lakásban.

Döntött a család, Pestre költöztünk. Apósom háza üresen állott Lőrincen. A szomszédok ügyeltek rá, de meddig lehetett volna megőrizni. Csomagolás. Két természetes falárába raktuk a könyveket, iratokat, ruhaneműket, egyéb apróságokat. A szállításhoz barátaink segítettek. A szállítási díjat, vonatjegyet is barátaink fizették. Isten áldjon, Debrecen!

Lőrincen várt a lakás. Boldogan foglaltuk el. Szomszédaink is örültek megérkezésünknek. A két láda napok múlva érkezett meg. Mindkettőt feltörték. A dróthuzalokat levágták, a lakatokat szintén letörték. Hevenyészve néhány szeg tartotta a tetőt. Belül minden felforgatva, az iratok egy részét kidobálták. A ruhaneműket elvitték. Sajnálunk az eltűnt holmikát. Magam részéről két térképet sajnáltam nagyon. Egyik egy haditérkép-féle lehetett. Illetve csak annak egy része, amely Hajdú-Bihar megyét ábrázolta, tehát pont azt a részt, ahol az otthon is volt. Valamikor a huszadik század elején, vagy még talán hamarabb készült. Nagyon pontosan jelölve volt rajta minden tanya, kút, magányos fa, erdős, bokros rész, stb. A térképről tudtam meg, hogy a mostani tanyák, gazdaságok előzőleg kinek a tulajdonában voltak mondjuk például 1910-ben, meg azt is, hogy akkor hány holdas uradalom volt, és hogyan osztották fel. Petya, a tolmács hagyta örökül, mondván nincs rá szükség.

A másik, szintén egy térkép, ezt a románok hozták magukkal. Ők voltak a megszálló, rendfenntartó alakulat. Két temesvári magyar tanító, főhadnagy, akikkel sokat beszélgettünk. Utálták a háborút, az egész tisztikart, kegyetlenségeik miatt. Azzal a szándékkal szállták meg a már elfoglalt területet, hogy a háború után azt a területet Romániához csatolják, a Tisza vonaláig. Így került elő a térkép, amelyen valójában be volt rajzolva Nagy-Románia. Nem jól mondtam, ez egy frissen nyomtatott térkép volt. Így maradt nekem emlékül, és a két főhadnagy baráti beszélgetése. (A kapitány tiltotta tőlem a két magyar fiút.)

Úgy-ahogy berendezkedtünk a lakásban. Barátainktól kaptunk háztartási felszereléseket, némi bútorzatot. Így kezdtük hatvankét évig tartó házasságunk első heteit. Majd azután munka után kellett nézni. Az iskolákban folyt már a tanítás. Azt gondoltuk, könnyű dolgunk lesz, kapva-kapnak majd utánunk. Ez volt a csalódás netovábbja.

Dobronay Vilma, amikor végzett és megkapta a diplomáját, nem volt elhelyezkedési lehetőség a diplomások számára. 1946-ban szintén ez volt a helyzet. Több iskolában való érdeklődés után úgy tűnt, reménytelen a helyzet. Sehol nem volt betöltetlen üres állás. Az csak később derült ki, hogy nagyon sok üres álláshely volt az iskolákban. A változó világban az igazgatók óvták az üres helyeket és nem közölték az illetékes előadókkal, így aztán nem is derülhetett ki a valóság. A Gyógypedagógiai Kisegítő Iskolákban elemi iskolai tanítónők tanítottak. Nem voltak szakemberek.

Most derült ki, hogy az én valamikori szakképzettségem most jól jött. Folyt az újjáépítés a fővárosban, így szükség volt szakemberekre. Három helyre jelentkeztem be. Közöltem, hogy mi a szakmám. Azt a választ kaptam, hogy másnap már munkába is állhatok. Egy nap kora reggel jelentkeztem a Hídépítő vállalatnál érdeklődés céljából. Mikor elmondtam, ki vagyok, mi a szakmám, a munkaügyi előadó örömtáncot járt. Rögtön alkalmazott. Nem is engedtek haza. Rögtön munkába álltam. Nem dicsekvésképpen írom, de így igaz. Amikor arra járok, büszkén nézek a Szabadság és Petőfi hídra, két kezem munkájára. Büszkébb csak két gyerekünk volt. Részt vettem még a Gellérthegy belsejében épült víztárolók munkálataiban is.

Anyagi helyzetünk javult. Egyik késő este egy anyuka keresett meg bennünket. Magával hozta ötéves süketnéma kislányát. Arra kérte a feleségem, hogy vállalja el a tanítását. Izabella nagyon helyes kislány volt. Az csak a későbbi foglalkozások során derült ki, hogy bizonyos hangokra érzékeny, hangok formálására is képes. Egy év alatt sokat fejlődött. Végtelenül ragaszkodott hozzánk. Nekünk még nem volt gyermekünk, így velünk együtt kirándult, ha mentünk múzeumba, stb. helyekre, jött velünk. Többször aludt nálunk. Így jól elvultunk, szeretetben növekedett.

Változó időben éltünk, nem lehetett tudni, hogy mit hoz a jövő. Az ifjúsági egyesületek, a cserkészmozgalom megszűnt a KIE, léte egyre nehezebb volt, de még élt és működött.

A régi barátok, egyesületi tagok tartották a kapcsolatot. Mindig volt valami alkalom, ami lehetőséget adott, hogy időnként találkozzunk. Névnap, keresztelő alkalmával, vagy csak azért, hogy hírt halljunk egymásról. Ilyenkor beszámoltunk arról, hogy éppen ki mit csinál.

Lőrincen, a villamos végállomásánál laktunk. Az összejövetelel helyhez képest ez messze volt. Így fordult elő, hogy az utolsó két összejövetelel nem voltunk jelen.

Beszélgetés közben Karácsony Sándor feltette a kérdést, ki mit tud Patakiékról, egyáltalán tudja-e valaki, hogy hol laknak. A válasz negatív volt, sejtések ugyan voltak. Így adódott azután, hogy a következő összejövetelt nálunk rendeztük meg. Örültünk egymásnak. Folyt a beszélgetés kint a kertben. Mikor a viszontlátás örömei elcsendesedtek, elhangzott a kérdés:

- Dobronay Vilma, maga hol dolgozik vagy mit csinál?
- Nincs állásom, egy süketnéma gyereket tanítok.
- Miért nem iskolában tanít? Annyi betöltetlen állás van.
- Több helyen próbálkoztam, de sehol nem volt üres állás.

Majd rólam esett szó. Valaki azt kérdezte, hogy írom-e már a Fiúkfalva történetét, mert azt bizony jó lenne megörökíteni. (Írás közben kaptam a hírt, hogy kérdező barátom napokkal előtte 88 éves korában elhunyt. Ő volt az, aki egy hónapot töltött az otthonban.)

Teltek a hónapok. Levél érkezett a Vallás és Közoktatási Minisztertől. „Kinevezem Tanár Úrnőt az állami gyógyítva nevelő tanszemélyzet létszámába. *A kispesti állami gyógypedagógiai iskolába osztom be.*” (1947. november 18.) Így történt, hogy Dobronay Vilma a jelzett időben felült a pedagógia szekerére.

Jelentős történet. 1947. év második felében jelent meg A. Sz. Makarenko *Az új ember kovácsa* című könyve. Sokat gondolkodtam a címen. Ember kovácsa? Milyen igaz. Mit tesz a pedagógus? Alakítja, formálja, neveli, oktatja a rá bízott gyermekeket. Embert, becsületes, más embert tisztelő, szerető felnőtt embert igyekszik nevelni, az anyagból, amit keze alá kapott. Van egy forma, amivé kell alakítania a nyers anyagot, mint a kovácsnak.

Barátunk, meglátva a könyvet a kirakatban gondolkodás nélkül megvette. Ránk gondolva már indult is Lórincre, lakásunkra. Az utca nevét tudta, a házsámot nem. Leszállt az utca elején és szinte házról házra járva érdeklődött utánunk. A sors kegyetlen fintora, hogy az utolsó előtti házban laktunk. Nem voltunk odahaza. A könyvet a szomszédban hagyta, így megkaptam.

Teltek a hónapok.

Igyekeztünk részt venni a szokásos összejöveteleken. Így történt meg, hogy a KIE miniszteri biztosa közölte az összejövetelen, az egyesület elnöksége engem bízna meg. A beszélgetés után megkaptam igazgatói kinevezésemet a KIE Tanoncotthon és kollégium élére. Tartozott hozzá egy étkezde is. Ennek az egységnek lettem vezetője. Örültem a megbízásnak. Még nem ültem fel, de már fogtam a vendégoldalt, ez reményt adott, hogy egyszer csak eljön az az idő, amikor majd osztályban taníthatok. Gyakorló időnek megfelelt.

Az otthonban mindenki jól érezte magát. Kialakult az önkormányzat, a különböző megbízások titkos szavazással történtek. A havonkénti beszámoltatás erősítette az otthon, kollégium rendjét.

Majd eljött az az idő, amikor elkezdődött az államosítások kora. Mi sem kerülhettük el. Jön az ügyeletes gyerek. „Igazgató úr, három férfi keresi, az egyiknél fegyver is van. Megyek az irodába.

- Jó napot kívánok! Pataki Gyula vagyok. Mit óhajtanak?
- Maga az igazgató?
- Én vagyok.
- Félórát kap, szedje össze a holmiját, utána elmehet.
- Hogy értsem ezt?
- Államosítjuk az otthont.
- Van megbízó levelük?
- Arra nincs szükség. Adja ide a kulcsokat.
- Engem a miniszteri biztos nevezett ki. A leltárt, pénztárt ki fogja átvenni?
- Az már a mi dolgunk.

Az államosítás tehát *megettörtént*. Összeszedtem személyes holmimat, vittem magammal, meg a bánatomat. A kapu aljában vártak a könnyes szemű fiatalok. Így csak tőlük tudtam elbúcsúzni. A vendégoldalt is elengedtem. Erre a szekérre sem fértem föl. Úgy tetszett, hogy nem jött még el az idő, amikor majd osztályban taníthatok. Biztos ez volt a próbaidő, alkalmas vagyok-e gyerekek nevelésére. Kemény próba volt.

Nem maradtam állás nélkül. Másnap már a KIE Vas utcai székházában portáskodtam. Folytatódtak az államosítások. A KIE egyesületre is egyre nagyobb nyomás nehezedett, amit végül már nem bírt elviselni. Az Ifjúsági Egyesület elnöksége végül önként kimondta megszűnését.

Minden dolgozó kapott hat havi végkielégítést. Egyelőre tehát nem voltak anyagi gondjaink. Nem maradtunk magunkra. Mielőtt a végkielégítést feléltük volna, állást kínáltak a Rákosi Mátyás Vas és Fémművek egyik napközis csoportjában. Három csoport működött egy épületben. Jól felszerelt otthon volt. Mindent megkaptunk, amire szüksége volt a csoportnak. Két évet működött még az otthon, majd megszületett a határozat, hogy az üzemi bölcsődéket, óvodákat, iskolai napközi otthonokat át kell adni a helyi tanácsoknak. Az ott dolgozó pedagógusokat el kell helyezni abba a kerületbe, ahova kéri magát és van betöltetlen állás. Így kerültem Kispestre.

A kerületben nem volt üres, betöltetlen pedagógusi állás. Az Oktatási Osztály vezetője ezt közölte velem. Van egy ifjúsággyógyozói állás, oda fel tud venni, örülne, ha elfogadnám. Gondoltam, a kerületben maradok, és e munkakörben is gyerekekkel fogok

foglalkozni. Elvállaltam. Dolgoztam egy évet gondozóként. Munka közben ismerkedtem meg az igazi nyomorral, a nélkülözéssel. Például az egyik gyerek már egy hete nem járt iskolába. Elindultam felkeresni a családot. Egy emeletes házban érdeklődtem, hogy melyik lakásban laknak. Ott hátul van egy fabódé, abban laknak. Tényleg így volt. A deszkafal belől többretegű hullámpapírral volt kibélelve. A szoba közepén egy petróleumfűző (rezsó) adta a meleget, ha volt petróleum. Két felnőtt és négy gyerek lakta a bódét. Két ágyban aludtak. Több nem is fért volna el. Előfordult, hogy a víz befagyott az edényekben. Egyedül az apa dolgozott. A gyerekeknek nem volt cipőjük, azért nem jártak iskolába.

Szomorú tapasztalat volt ez számomra. Iskolai munkám során ez a tapasztalat sok probléma megoldásán segített át. Segítette a szociális kérdésekben az eligazodást.

Egy év múlva a Petőfi utcai iskolában kaptam pedagógusi állást. Immár Dobronay Vilma mellé én is felültem a pedagógia szekerére. Munkánkról a következő fejezetekben próbálom elmondani, mi és hogyan történt velünk, és a ránk bízott tanulókkal.

Időben vissza kell, menjek pár évet, mert közben örömteli esemény történt. 1948-ben megszületett lányunk, 1949-ben fiúnk is. A kereszteleési szertartást V. János és V. Balázs, lelkész barátaink végezték.

A ház kertjében volt a fogadás, ahol székek, padok, farönk ülőalkalmasság várta a vendégeket. Akinek nem jutott ülőhely az a földre terített pokrócokon foglaltak helyett. A szertartás után zsoltár, majd népdalok éneklésével folyt a találkozó. időnként egy-egy vendég az asztalhoz ment, kent magának egy szelet vajas, zsíros kenyeret. Majd visszaült a helyére. Az asztalon házilag készített többféle apró sütemény volt tálalva. A szeletelt kenyér mellett minden olyan anyag, ami kenhető, vaj, zsír, különböző krémek, felvágottak, ásványvíz, egy-két üveg bor volt található.

Jó hangulatban telt az idő. Észre se vettük az idő múlását csak akkor, amikor már erősen szürkült az idő. Két villanyizzó adott fényt a kertben. Egyik vendég egy nyaláb rőzsével tért vissza a kert végéből. A kör közepén gyújtott tüzet, hogy tartós legyen, tüzelőfát is tettünk rá. Lobogott a rőzse, megvilágította az arcokat a tűz lángja. A pillanatnyi csendben valaki egy Ady verset kezdett mondani, mikor befejezte, követte egy József Attila vers. Gellért Sándor, Sinka István, Tóth Árpád, Arany János ballada következett. Egymást váltották a versmondók. Múlt az idő, egyre sötétebb lett. Majd a jelenlévő Karácsony Sándor professzor rövid kis beszéddel bocsájtotta útjára a vendégeinket. Így ért véget a kereszteleőre összegyűlt barátok találkozója.

Negyedik fejezet

Nevelési módszerek, nevelési módszereim „Gyula bácsi más, mint a többi pedagógus.” Hogy van ez?

Soha nem gondolkodtam ezen a kérdésen. Végeztem a munkámat. Az igaz, hogy mind a két iskolában, ahol tanítottam, sokszor felmerült kérdésként a fiatalok részéről, hogy beszéljek módszereimről. Segítésként én ezt megtettem. Hogy most mégis egy egész fejezetben kívánok vele foglalkozni, annak az az oka, hogy nem vált világossá. Hiába mondtam el a szokásos havi nevelési értekezleteken. Nem eresztett gyökeret.

Behatóbban azután kezdtem vele foglalkozni, mikor 2008-ben meghívtak egy író-olvasó találkozóra. Erre az adott alkalmat, hogy akkor jelent meg a *Fiúkfalva emlékalbum* c. könyv. A találkozón a kerület minden iskolájából jelen volt egy pedagógus. A szervező kérte, hogy a módszereimről beszéljek. A beszélgetés után közölte, hogy várták a módszereim elmondását. Én meg voltam győződve, hogy egész idő alatt a módszerekről beszéltem. Bántott a dolog.

Majd pár nap múlva a televízióban volt egy kerekasztal beszélgetés. Abban az időben gyakori volt, hogy egy-egy pedagógust a gyerekek megverték, megrugdostak. Arról folyt a beszélgetés, hogyan lehet megelőzni, milyen módszerekkel az ilyenféle eseteket. Két neves pszichológus volt a beszélgetőpartner. Az egyik feltett kérdésre a következő volt a válasz. „A nevelés során az ilyen előforduló dolgokra ezerféle megoldás adódik.” Bumm, belém csapott a csalódás. Azt vártam, lehet, hogy túlzottan, most kiderül az a néhány jó módszer, amit alkalmazni lehet több esetben. Ekkor fogtam neki, hogy felderítem a nevelési módszerek egy részét, nem mind az ezret.

A most következő rész is lehet a módszerek egyike. Legalábbis segít megismerni bizonyos módszereket. Az iskolában az volt a szokás, hogy az utolsó tanítási napon testületi karácsonyi ünnepet rendeztünk. Hagyományos módon szoktuk megrendezni. Kölcsönösen megajándékoztuk egymást. A csomagok a fa alá kerültek. Nem volt név rajtuk, hanem az illetőre jellemző idézet alapján kellett kitalálni, hogy ki az a személy, akit a kollégája megajándékozott. Az igazgatóhelyettes olvasta fel az idézeteket. Volt egy csomag, az ajánlás után senki sem indult érte. Íme: „*A nevelő titkok tudója. Ezekről a titkoktól bizakodó. Azt kell megtanulni tőle, hogy érdemes élni.*” A csomagot félretették. Zajlott tovább a kiosztás. Végül maradt az el nem vitt csomag. Akkor már sejtettem, hogy az enyém lehet a csomag. Hozta is már az igazgatóhelyettes.

Az iskola fennállásának 90. évében kiadott Emlékkönyv lapjait forgatva találtam ezt a bejegyzést: „*Pataki Gyula bácsi, aki hihetetlen pedagógiai eszköztárával, a*

legközönyösebb gyereket is rá tudta venni a tanulásra.” Aláírás: Berecz Mária és Streuer Emese, közülük Mária az előző iskolában a tanítványom volt. Kedves kolléganők, utólag is köszönöm!

Mikor átkértem magam a lakásomhoz közeli iskolába, mindjárt az első évben osztályfőnök lettem. Ez azért érdekes, mert a kolléganő, aki leadta, három évig volt osztályfőnöke a 8. A osztálynak. Mindenféle rémtettek keringtek az osztályról, amit végrevittek. Így nagy várakozással várták a kollégáim, hogy mi fog történni.

Az első napon négyórás osztályfőnöki órát lehetett tartani. Csengetéskor léptem be az osztályterembe. Zűrzavar, lárma fogadott. Leültem a tanári asztal mellé és vártam. Eltelt talán húsz perc is, végre csendesedett az osztály. Ültünk némán és várakozóan. Majd felálltam, bemutatkoztam. Én leszek az osztályfőnökötök. Bízom abban, hogy jól megértjük egymást, eredményes munkát tudunk végezni. Utána még három órát beszélgettünk. Negyedik óra után sorakozó közben hallottam: „Ilyen még nem volt. Nem kiabált velünk. Ez egy jó fej.” Már van egy emberem, gondoltam.

Visszagondolva az első iskolai napra, nagyon érdekes volt számomra. Megkaptam a kinevezésem a Petőfi utcai iskolába. Örültem, hogy lesz saját osztályom. Az én egyéni munkám eredménye jelentkezik majd évvégén, amikor átadom a bizonyítványt a tanulóknak. A testület tagjai bizalommal fogadtak. (Milyen fontos dolog ez egy kezdőnek.) Mindenben segítőkészek voltak, „kedves öcsémnek” szólítottak. Több éve tanító és nagy tapasztalatokkal rendelkező pedagógusok voltak az iskolában.

Így indultam neki az első iskolai tanévnek. Negyvenkét tanuló volt az osztályban. Negyedik osztályt kaptam. Volt két tanuló, László és Attila, ők már kétszer buktak. Volt még két másik tanuló, akik ismételték.

Az első tanítási nap azzal telt el, hogy ismerkedtünk. Első volt az én bemutatkozásom. Elmondtam, hogy hívnak, hogy van két gyerekem. Mielőtt az iskolába kerültem, hol, merre dolgoztam. Feleségem is pedagógus, a kerületben tanít. Majd a tanulók számoltak be magukról, családjukról. Második héten már felszabadult az osztály. Jelentkeztek a problémák. László rendszeresen énekelt órán, így társai nem tudtak figyelni. Egyik nap azután sikerült megbeszélni vele, hogy helytelen, amit csinál, zavarja társait. Hivatkoztam értelmes feleleteire, ha figyel, sok mindent megtanulhat, aminek később veszi hasznát. Megegyeztünk, hogy órán nem fog énekelni.

Attilával több probléma volt. Ötgyerekes családban élt. Iskolai felszereléseai állandóan hiányoztak. Órán papír repülőket gyártott, azokat röptette, így zavarta az órát. Komoly megbeszélés után közöltem vele, ha buta akar maradni, az ő dolga. Az osztály munkáját hogy zavarja, azt nem engedem meg. Megígérem, ha nem zavarja az órákat, átengedem ötödik osztályba. A hátsó padban, ahol ül, alhat, olvashat, egy a fontos, ne zavarjon

bennünket. Attila betartotta, amiben megegyeztünk. Átengedtem. Nem az ígérem miatt tanulhatott ötödik osztályban, keményen megdolgozott a kettes, néhány hármas osztályzatért.

Mikor év elején híre ment, hogy mit ígértem Attilának, bizony nem lelkesedtek a kollégáim. Felelőtlenség volt a részemről, amit tettem. Ilyen ígéretet nem szabad tenni. Megdöbbenett, amiket hallottam. Ez a két gyerek kétszer ismételte a negyedik osztályt, ismételjék harmadszor? Ez mire lenne jó? Magamban azt gondoltam, hogy ez nem felelőtlenség volt részemről, hanem kockázatvállalás. Ebben benne van az is, hogy tennem is érte valamit. Én megpróbáltam és sikerült.

László és Attila története a szokásos havi nevelési értekezleten is szerepelt, mint nem szokásos, érthetetlen eljárás, felelőtlen dolog.

A két gyerek pedagógiai problémájának megoldásában alkalmazott nevelési módszer: beszélgetések folyamatában meggyőzés a közösséget és egyént érintő ügy érdekében.

Az iskolai nagy látogatás során, amit a szakfelügyelők végeztek, az én negyedik osztályomat meglátogatta az alsó tagozatos és felső tagozatos magyar nyelv és irodalom szakos szakfelügyelő. Már magában ez is szokatlan volt. Nyelvtan órán voltak bent. A határozók összefoglalása volt az anyag. Az ellenőrzés során a tanulók az addigi megszokott módon gyűjtött példákat olvasták fel. Sok versből, könyvből, újságból vett idézet szerepelt a felolvasott anyagban. A tanulók tudásról és kutatómunkáról adtak számot.

A szakfelügyelő nem találta jónak az óravezetést. Kifogásolta az anyag (szavak) gyűjtését, hogy nem életszerű, a tanulók nem értik az irodalmi nyelvet. Használjam a tankönyvet és a mindennapi életben előforduló szavakat. Például: Anyám elment a boltba, stb. Kedves kollégáim beszélgetés közben sokat segítettek a pályámon elindulni. Gyakran csodálkoztak viselt dolgaimon. Az volt a véleményük, hogy az iskolának vannak kialakult formái, keretei, próbáljak meg abban mozogni. Sajnos sokszor sértettem ezeket a látszólagos kialakult formákat, nem mindig tudtam a keretek között maradni. Jártam a magam útját.

A nevelés területén is voltak külön dolgaim, akkor már felső tagozaton tanítottam. Természetes, rögtön osztályfőnök lettem. Pár év után az osztályfőnöki munkaközösség vezetésével bíztak meg. Árgus szemek figyelték munkámat. A fiatalok bíztak bennem. Sokszor kerestek meg egy-egy problémás ügyben. Igyekeztem tudásom szerint segíteni. Hangsúlyoztam a család és iskola közös felelősségét a nevelésben. Szorgalmaztam az osztályfőnöki munkaterv készítésébe a tanulók bevonását, hogy közösen készüljön el a terv. Az osztályfőnöki órákra egy-egy tanuló készüljön és számoljon be a megadott anyagról. Ez lehet két vagy három perc. Közösen vitassák meg a tanulók a beszámolót,

alakuljon ki beszélgetés. Osztály önkormányzat létrehozása nagyon fontos feladat kell, hogy legyen. Jelentősen könnyíti a pedagógus munkáját. Fontosnak tartottam a pedagógus felelősségét a nevelői munkában. Úgy gondoltam, hogy a nevelés nem csak az osztályfőnök elsődleges feladata, hanem közös munka.

Ezek az általam hangoztatott elgondolások, cselekedetek, amikor igyekeztem megvalósítani, amiket mondtam, kezdtek furcsán nézni rám. Mikor már felső tagozaton tanítottam és jöttek az eredmények, gyakran volt kérdés, hogy mondjam már el a módszereimet. Szerencsém volt, amikor a felső tagozatban kezdtem tanítani, a végzős negyedik osztályt vittem magammal. Így előnyben voltam más ötödik osztállyal szemben.

Egyik októberi napon kopognak. A szomszédban lakó kislány jött be. Akkor kezdte az iskolát, így első osztályos volt. Köszönés után így folytatta: „Gyula bácsi, tessék engem tanítani, apukám majd kifizeti.” Csodálkozott a család, mert az ilyen ügyet általában a felnőttek szokták megbeszélni. Számolással voltak problémái. Bizony ez nehezen ment, nosza, elő a dobókocka gyűjteményt, a dominó játékot. Elkezdtünk játszani. Négy évig játszottunk együtt, mindenféle játék előkerült, ami a tanulásban alkalmazható volt. befejezte a negyedik osztályt. Az utolsó találkozás alkalmával azt mondta nekem: „Gyula bácsi, köszönöm a tanítást. Én pedagógus szeretnék lenni.” Óvodapedagógusként dolgozik, munkájával nagyon elégedettek.

Az itt használt játékos formát nevezhetjük az oktatásban használatos magyarázatnak, szemléltetésnek. Nem csak egy gyereknél, egy osztályban, vagy iskolában is alkalmazható, hanem széles területen mindenhol, ahol oktatás folyik. Itt észlelhető a különbség az oktatási és a nevelési módszerek között. A nevelési eljárásokban nincsenek kötött módszerek. Minden gyerek, minden eset más és más. Ugyan az a módszer, amit alkalmaztam Pistánál, esetleg nem hatásos Jóskánál. Természetesen a pedagógusok is másképp reagálnak a szituációkra. Az egyik úgy oldja meg, hogy ad egy intőt, a másik leül és elbeszélget a gyerekekkel.

Érdekes, hogy a nevelés történeti formái a családokban alakultak ki, mint a legkisebb közösségben. Hagyományos módon családról, családra öröklődött. A családokban járta a fakanál, nadrágszj, pálca, térdepeltetés, néha földre szórt kukoricán, stb. Ez a tekintély, erőszak módszere. Sajnos hagyományos módon még ma is elő gyakorlat a családokban.

Megyek az utcán. Elöttem egy anyuka tolja a babakocsit. Mellette két gyerek, három-négy évesek lehetnek. Az egyik igen erőteljesen sír. Megáll bennem az ütő, ahogy mondani szokás. Megállt a kis csapat, az anyuka jól szájon vágta a kisebbik, síró gyereket. S hallom: „Velem nem fogsz így beszélni! Nem te tartasz el engemet, vedd tudomásul...” Magamban azon tűnődtem, hogy milyen család lehet az ilyen, ahol ilyen

kapcsolat van anya és gyerek között? Mit követhetett el tudatlanságból az a három éves gyerek, hogy ezért szájon kellett vágni nevelés céljából?

Sajnos az iskolai nevelés során is otthonosak voltak az ilyenfajta eljárások. Használták a nádpálcát, járt a körmös, a tenyeres, fenekes, a megszegyenítés, sarokba állítás, térdepeltetés, stb. Ma már szűnőben vannak a régi, elavult módszerek. Egyes iskolákban előfordulhat a megszegyenítés, a cinikus értékelés a tanár részéről.

Robi, egy vidéki középiskola első osztályos tanulója volt, amikor ez történt. Angol nyelvből folyt az értékelés. A tanár úr név szerint szólította a diákokat. A diák felállt és végighallgatta a pozitív vagy negatív értékelést. Robira került a sor. „Nem akartalak megsérteni azzal, hogy hármassal osztályzatot adjak, azért adok csak kettes osztályzatot.” Mondotta a tanár úr. A diákok maguk között felháborodva beszéltek meg a tanár úr séртеgető megnyilatkozásait.

Sok esetben nehezen választható ketté az oktatási és a nevelési módszer. Az oktatási módszernek is szolgálni kell a nevelést.

Az első iskolában, ahol húsz évet szolgáltam, negyedik, ötödik évben merült fel első ízben, beszéljek már a módszereimről. Ugyancsak itt hangzott el először a szülők részéről: „Gyula bácsi, tanár úr más, mint a többi pedagógus.”

Ugyanez ismétlődött a második iskolában. Itt úgy pár év múlva vetődött fel ez a kérdés. Az igaz, hogy külön embernek tartottak mind a két iskolában. Nem mindig értettek egyet azzal, amit olykor-olykor csináltam, vagy mondtam. Így jött el azután az az idő, amikor megkérdezték, hogy mik a módszereim, mondjam már el. Ilyenkor mindig bajban voltam, mert mikor elmondtam egy-egy esetet, szituációkat, nem nevesítettem, hogy ilyen módszert, olyan módszert alkalmaztam. Meghagytam mindenkinek azt a lehetőséget, önmaga keresse, jöjjön rá, hogy ő hogyan oldotta volna meg.

Módszereim egy részét hoztam magammal. Könnyebb az olyan pedagógus munkája, aki tarsolyában hozott magával valamit, amit mint módszert tud majd felhasználni. Ezt hozhatta a családból, iskolás éveiből. Olyan pedagógusok tanítottak, akiktől sok-sok szeretetet, megbecsülést kaptunk. Megtanultuk a másik ember tiszteletét, vele szemben a bizalmat, azt, hogy egymásért vagyunk a társadalomban. Ezeket hoztam magammal és használtam fel nevelői munkám során. Az iskolából kikerülve lettem tagja a Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek. Ott tovább erősödött bennem a szeretet, a másik ember megbecsülése.

Az emberi tisztelet ott nyilvánult meg, amikor a városban köztisztviselőként álló személyek velünk, fiatalokkal leültek beszélgetni. A fiatal nem érezte ezt a felsőbbiséget, hogy én vagyok a város polgármestere, vagy egyetemi tanár. Szeretet volt bennük, megbecsülés a fiatalok iránt. Így nevelődtem, bölcs és okos emberek szeretetében.

A pályámon nem akartam soha egyeduralkodó lenni osztályfőnöki mivoltomban. A tanulókat nem a nevelés tárgyának, hanem partnernek tekintettem. Velem egyenjogú félnek, akiket nem megalázni kell, hanem együtt dolgozni velük a kitűzött célok érdekében. Azt gondolom a kedves szülőket az készítette a kérdés felvetésére, hogy nem értették a viselkedésemet. „Gyula bácsi, tanár úr más, mint a többi pedagógus.” Nem értették ezt a kedves kollégáim sem. Azért voltam számukra különc. Aki megértette, iskolánként négy-öt pedagógus kolléga, velük nagyon jó együttműködés alakult ki.

Enikő kolléganő nyolcadikos, én hetedikes osztályfőnök voltam. Mikor végzett, nem vállalt ötödikben osztályfőnökséget, hanem megvárta engem. Így alakult azután, hogy évekig párhuzamos osztályban voltunk együtt felváltva (A és B osztály) osztályfőnökök. Azonos elgondolásaink voltak a nevelésről, a tanulókkal szembeni viselkedésről. Nagy érdem volt mindkettőnk számára a kölcsönhatás, nevelői gondolkodás, magával hozta az egyenletes fejlődésünket.

Osztálytalálkozóra gyűlt össze az immár apává, anyává növekedett diáksereg, ez volt a huszonöt éves találkozó. Felemlgettük az együtt töltött négy esztendő. Mindenkinek volt valami olyan élménye, amit el akart mondani.

„Én csak arra emlékszem, mikor Gyula bácsi tenyerével verte az asztal szélét. Úgy tett, mintha nagyon haragudna. Pedig tudtuk, hogy nem haragszik. Talán nem is tudott ránk igazán haragudni.”

„Én meg arra emlékszem, hogy kaptam egy egyest valamelyik tantárgyból. Én azt kijavítottam. Gyula bácsi észrevette. Nem kaptam érte igazgatói megrovást. (Ez járt a jegyek kijavításáért, és gyengébb magatartási osztályzat.) Annyit mondott Gyula bácsi, mondott Gyula bácsi, máskor ne csinálj ilyet, gondolkodj, mielőtt cselekszel! Nagyon boldog voltam!”

„Én nagyon jól éreztem magamat az osztályban. Sok élményben volt részünk, ezekre szívesen emlékszem vissza. Csak Gyula bácsi, ne lett volna olyan szigorú. Mindenről tudott, még akkor is, ha nem szólt érte, ha valami „rosszat” tettünk. Én azt éreztem, hogy mindig ott van velünk és mintha figyelne.” Ma jó nevű fogorvosnő.

Kedves, volt gyermekek, köszönöm szépen.

A rövid kis beszámolók azért voltak értékesek, mert szeretet volt bennük és bizalom egymás iránt. Ismertük egymást, gyerekek és én mint osztályfőnök. Igyekeztem szabadságot, autonóm életet biztosítani. Ide tartozik az odaadás őszintesége mennyire tudom magamat elfogadtatni a rám bízott gyerekekkel.

Érdekes olvasmány, több annál Benedek István *Aranyketrec* c. könyve (1974). Egy vidéki elmeógyógyintézetnek volt igazgató főorvosa. Hónapok múlva, mikor már alaposan megismerte a helyi körülményeket, a beteget, változtatásokat vezetett be. Például

leszedte a rácsokat az ablakokról, folyosókat elzáró ajtókról. Engedte a betegeket szabadon mozogni. Majd a kertészetben dolgozni. Így éltek és fogadták a látogatókat.

„Mikor az egyik kolléga azt kérdezte, mi a módszerünk, nem tudtam rá válaszolni. Módszerünk? Talán nincs is módszerünk. Sohasem hazudok a betegeknek, ezt tudják. Együtt élünk a betegekkel és nem vagyunk rosszak hozzájuk.”

Érdekes társítás, idézet egy másik könyvből: Karácsony Sándor Ocsúdó Magyarország című 1942ben megjelent művéből: Több pedagógiai könyv megírása után kérték barátai: *„Legközelebb fejtsd ki már az egész rendszeredet, ... hiszen nincs külön rendszerem, hanem az a rendszerem, hogy élek és mozgok, gondolkodván.”* Ez volt a válasz.

Együtt élünk. Élek és mozgok, gondolkodván. Ebből következik, hogy őszinte vagyok neveltjeimhez. Ez nem is lehet másképp.

Családi életre nevelés (kötelező osztályfőnöki órai téma) 8. osztályban. A téma megbeszélésére az iskolaorvosnak van lehetősége. Megkerestem és megbeszéltük, hogy külön fiúknak, külön lányoknak fogja megtartani a beszélgetést. Megegyeztünk az időpontban. A jelzett napon reggel telefonált a védőnő, hogy a doktornő nem ér rá. Sebaj. Időpont egyeztetés. Telefon, a doktornő nem ér rá. Még egy esély. Időpont, telefon a védőnőtől: A doktornő szabadságon van. Na, ennek befellegzett, nem lesz beszélgetés a doktornővel. Nagyon sajnáltam, hogy nem sikerült a beszélgetés. Az osztályfőnöki beszélgetésre szükség van, ezt éreztem, illetve szereztem olyan tapasztalatokat, ami erre utalt. Fejlett lányokról, fiúkról volt szó, felerősödött a nemek közötti különbség, érdeklődés egymás iránt. Gondoltam egyet és magam tartottam meg az osztályfőnöki órát. A tanulók is várták a beszélgetést, a harmadik elmaradás után csalódás volt érezhető. Hátra van az iskolaévből még hat hónap, meg aztán nem mindegy, hogy eresztem el őket, az osztályt. Ebből a problémából visznek magukkal valami jót, amit a beszélgetés során sikerül tisztázni. Felemelt fővel távoznak az iskolából az életbe, mert kaptak valamit. Ez biztonságot adhat nekik útravalóul.

Napokig gondolkoztam, tépelődtem, hogy van-e jogom, nem rontok-e el valamit, hogyan fogom elfogadható szinten tárgyalni, megbeszélni a témát. Nem kívántam orvosi dolgokkal foglalkozni, vagy belemélyedni az egyéni problémákba. A beszélgetést megelőző órán elmondtam hagyomány szerint a következő osztályfőnöki óra anyagát. Ezen az órán is kérdeztem, hogy van-e valaki, aki felkészül az anyagból és három-négy perces beszámolót tart. Három leány jelentkezett. Nincs semmi baj, gondoltam, a témát meg kell, hogy beszéljék anyjokkal, és ez már segítség.

Azon a napon a becsöngetést a folyosón vártam azért, hogy ne veszítsünk egyetlen percet sem. Nem volt leselkedő gyermek, mint máskor szokott lenni. Beléptem az ajtón. Néma csend ült a teremben. Végignéztam az osztályon, huszonnégy tanuló szeme nézett

bele az enyémbé, arcukon feszültség. Abban a pillanatban jelzett az adóvevőm. Másképpen kell, legyen a beszélgetés, mint ahogy elterveztem.

- Gyerekek, azt gondolom, ez az óra akkor lesz eredményes, ha őszintén tudunk a témáról beszélgetni. Ígérem, hogy ami itt elhangzik, abból részemről semmi nem kerül ki. Ez a mi közös dolgunk, őrizzük meg magunknak.
- Gyula bácsi is őszinte lesz? – kérdezte az egyik csibész fiú.
- Ha három éven keresztül azt tapasztaltad, hogy nem voltam az, akkor most hiába mondanám, úgysem hinnéd el.

Elindult a beszélgetés, jöttek a kérdések egymás után. A tanulók érveltek, vitakoztak, válaszoltak egymásnak. Időnként egy-egy problémás kérdést igyekeztem összefoglalni, érthetővé tenni. Szóba került a párválasztás problémája. A szülők házastársi kapcsolatairól is ejtettek szót. Kevés olyan családot ismertek, ahol harmonikus lett volna gyerek és szülők kapcsolata. Ahogy az várható volt, a lányok voltak érdeklődőbbek. Beszélgetés közben azt éreztem, hogy együtt vagyunk, és ebben a kérdésben is kezdünk egy nyelven beszélni.

Eszembe jutott, amit Karácsony Sándor az osztályfőnöki óráról írt: *„Majdnem mindegy, milyen a programja, mert jelentősége nem abban áll, miről van szó ilyenkor, egy a fontos, tanár és tanítvány rendszeresen találkozzanak egymással hetenként egyszer, amikor nem úgy vannak együtt, hogy az egyik tanít, a másik tanul, hanem úgy, hogy mindkettő ember. Nem szakember, hanem egyszerűen, jelző nélkül, csupán és pusztán ember.”*

Azt tudtam, hogy ennek a beszélgetésnek az eredménye később fog jelentkezni valahol, akkor, amikor majd beérik a tanulóknak. Körülbelül két hét múlva kaptam az első jelzést. Fogadóórán tette föl az egyik anyuka, hogy mi volt azon az osztályfőnöki órán, mert a lánya egészen odavan. „Elmondta, milyen őszintén beszélgettek a családi életéről, házasságról. Többet nem árult el, hiába kérdeztem.” Csatlakozott más anyuka is a beszélgetéshez. Az ő lánya sem mondta el, csak annyit, hogy őszinte beszélgetés volt, és a fiúk sem idéetlenkedtek. Válaszoltam, hogy én megígértem a gyerekeknek, hogy ami ott elhangzott, arról nem fogok beszélni, és ezt tartom.

Ebből az egészből talán az a tanulság, hogy őszinte kapcsolatot kell kiépíteni a tanulókkal. Másik, hogy akkor lehet bármilyen nevelési folyamatba beépíteni egy témát, ha azt a másik is akarja, igényli, a lehetőség megteremtése pedagógusi feladat. Mert a nevelés közös tevékenység.

Azt gondolom, nevelési módszerekről beszélni és kérdéseket tenni fel: „Mondja már el, mi a módszere!” A válasz az idézett részekben van, sorokban van, lesz. Figyelni a

tanulói közösséget, együtt élni velük, ismerni őket. Észrevenni, mi történik körülöttem, figyelni a közösség mozgását, életét.

A beszélgetés mellett nagy szerep jut a példamutatásnak, cselekvésnek. Az odafigyelésnek jut szerep ebben a kis történetben. Janka tanító néninek a nevelési elgondolásaiban szerepelt a tanulók kulturált étkezésre való nevelése, arra való szoktatása. Rendszeresen a tanulók együtt fogyasztották el a tízórait. A nagy szünetben a gyerek a padon szépen megterített, és úgy étkeztek. Pár nap múlva feltűnt a tanító néninek, hogy az egyik tanuló csengetés után rögtön elhagyja a termet, csengetés előtt tér vissza. Kiderült, hogy soha nem hozott tízórait. Másnap a tanító néni neki is készített tízórait, oda tette a padjára. Következő napon ugyanúgy járt el. Harmadik napon meglepetés érte, az asztalon volt már egy csomag. Következő napon ismét, majd ezt követőleg mindig volt egy csomag a tanuló asztalán. Kiderült, az egyik gyerek odahaza elmondta, mi történt. Másnap anyukája két csomagot tett a táskába azzal, hogy az egyik a tanuló társáé. A tanító néni és a szülő részéről nem volt semmiféle prédikáló beszéd, magyarázkodás. Cselekedtek példamutató módon. A példamutatás mint pozitív nevelési módszer jelent meg.

Más példa: Egyik kolléganő állandóan rágógumizott, nem csak szabadidőben, hanem értekezleten is, sőt, a tanteremben, tanítás közben is. Az iskolai házirendben szerepelt, hogy az iskolában rágógumizni nem szabad. Kapták is a tanulók az ellenőrzőbe gyakran a beírást: „órán rágógumizott, figyelmeztetés”. Íme, egy negatív példa a nevelés folyamatában.

Már utaltam rá, hogy törekedni kell rá, hogy őszinte kapcsolatot tudjak kialakítani a rám bízott nevelésre szoruló emberekkel. Minden jónak ígérkező közös cselekedetet úgy lehet végrehajtani, ha a másik fél is igényli és elfogadja.

Történt, hogy az egyik átmeneti fiúotthonban (börtönszerű intézetben, ítéletre váró fiatalok éltek) igazgatóváltás történt. Elismert pedagógus, nagy tisztelője Makarenkonak, műveinek publikálója lett az igazgató. Nagy reményekkel fogott neki a munkának, arra gondolt, hogy a Makarenkotól átvett módszerek szerint fogja vezetni az intézetet. Megismerve a helyi körülményeket úgy gondolta, hogy elérkezett az alkalmas idő, hogy megszüntesse az intézet börtön-szerű jellegét. A gondolatot tett követte. Leszedték az ablakokról, az utcai front felé néző ablakokról is a rácsokat. A folyosókat elválasztó rácsos ajtókat megszüntették. Mindenki szabadon jött-ment az épületen belül. Nem is volt néhány napig probléma, mígnem a fiatalok rájöttek, hogy nagyszerű lehetőségek vannak a szabad mozgásban. A fiatalok ezt ki is használták. Elszaporodtak a környéken a lopások, betörések. Egyre több bejelentés érkezett a rendőrségre. Házon belül is elszabadultak az indulatok. A fiatalok törtek-zúztak, ami a kezükbe került. A tolvajok úgy buktak le, hogy

késő este az egyik rendőrijárőr észrevette, hogy két fiatal mászik fölfelé az ereszcatornán, az ablakban már várták társaik, akik beszédtek őket. Előbb zsinegen felhúzták a lopott dolgokat. Rendőri segítséggel sikerült a rendet helyreállítani. Visszakerültek a rácsok. Más igazgatót kapott az intézet. A lopásokban résztvevő fiatalokat elítélték. Valószínű, nem minden fiatal volt érett arra, hogy szabadon mozoghasson az intézeten belül sem.

Ezer meg talán százféle módszer is alkalmazható a nevelésben. Nincs kötött módszer, ahogy ezt már írtam. Nagyon fontos az odafigyelés, az igazságos alapon való elbírálás. Együtt élni nem csak a saját osztállyal, hanem az iskola tanulóival is, mert ez együtt egy közösség. Nevelésre szoruló gyermekek.

Megyek a folyosón, jön velem szembe egy talán negyedikes tanuló, hosszú, kb. harminc centiméter cipőfüzőt húz maga után.

- Kisfiam – szólítom meg – kösd meg a cipőfüződet, rálép valaki és elesel!
- Köszönöm szépen, anyukám is mindig mondja, hogy jól kössem meg. Mindig kioldódik.
- Várjál, megmutatom, hogyan kösd meg. Megkötöd egyszer, azután még egyszer, jól húzd meg.

Két nap múlva találkoztunk. „Gyula bácsi, édesanyám mondta, hogy tetszett tanítani még a másik iskolában.” Alakult egy kapcsolat.

Előfordul, hogy bármilyen jó a kapcsolat, egyszer csak történik valami érthetetlen dolog. Évekig nem volt semmi probléma Danival. Majd jött egy ismeretlen valami, ami megváltoztatta egyik napon Dani viselkedését. Nyolcadik osztályban történt. Együtt dolgozott az osztály, illetve dolgozott volna. Dani nem a szokásos csendes, tőle megszokott módon viselkedett. Bele-bele szólt társai feleletébe. Nem hagyta őket dolgozni, hangoskodott, mindenféle módon igyekezett az órát zavarni. Kértem, hogy maradjon csendben, mert zavarja társait. Minden hiába. Olyan volt, ahogy mondani szokták: „a kis ördög bújt beléje”. Többször kértem, hogy maradjon csendben és próbáljon meg másképp viselkedni. Igyekeztem meggyőzni, hogy elmarad a munkában, tanulásban, így nem tud figyelni, engem is zavar a magyarázatban. „Maradj már csendben, teljesen süket vagy?” Szóltak rá osztálytársai. Ez sem volt eredményes, csak folytatta. Egy ideig csendben hallgatta az osztály, majd ismételten kértem, hogy ne zavarja tovább az órát. Váratlanul kitört: „Felesleges ez a sok beszéd, hagyja abba. Ne dumáljon már annyit, kár az időért.” Nem tudtam szóhoz jutni. Bensőmben kezdett dolgozni az indulat. Úgy gondoltam, ez már több a soknál, nem hagyhatom szó nélkül. Kértem az ellenőrzőt.

- Gyula bácsi, felesleges Daninak beírni, anyukája itt tanít az iskolában.

- Igazad van. Te így gondolod, van, aki esetleg másképp gondolja. Például azért nem írom be az intőt, mert kivételezek vele. Hányszor hallani a diákoktól ilyen véleményt.
- Gyula bácsi, én pont erre gondoltam – szólalt meg az egyik kislány.
- Ja, ez így mindjárt más – véleményezte a fiú.

Akkor még nem sejtettük, hogy az a nap egy későbbi tragédiának volt, lehetett kezdete. Már nyugdíjban voltam, amikor értesítést kaptam, hogy Dani huszonnégy éves korában elhunyt. Szülei teljesen összetörték. Egyetlen gyerekük volt.

„Beszéljen a módszereiről.”

A nevelési módszer problémája nem mai dolog, így volt ez már az 1960-as évek tájékán. Kérdezgették, hogy mondjam már el a módszereimet. Később, 1975-ben újra jelentkezett. Varga Domokos *Fiúkfalva* című könyve 1973-ban jelent meg. 1975-ben kaptam egy meghívást Lőrincen, a KISZ lakótelepen lévő Darus utcai általános iskolába, olyan író-olvasó találkozóra. Nagy divat és jó ötlet volt ez akkoriban. Kicsit csodálkoztam, mert nem voltam a könyv szerzője. Az igaz, ha ezt így lehet mondani, a regény főszereplője, ebből adódhatott, hogy meghívtak. Elfogadtam a meghívást és visszajeleztem, hogy az adott napon, időben ott leszek.

Az esedékes napon elindultam az iskolába, követve a kapott utasítást, hogyan találom oda. Leszállva az autóbusról mentem-mentem a jelzett úton, már a határban jártam. Végre feltűnt az iskola épülete, magassága hamar feltűnt. Az út másik felétől már kukoricatáblákat láttam.

Széles lépcső volt az iskola bejárata előtt. Felnőttek, gyerekek álltak a lépcsőn. Kiválik egy felnőtt (kolléganő), szalad felém. „Gyula, hát maga az!” Ugrik a nyakamba. Kiderült, hogy még öt kolléganő tanít az iskolában. Mindnyájan lőrinci lakosok, így kerültek az új iskolába. Volt azután csodálkozás, hogy egymás közelségében voltunk és nem tudták, hogy én vagyok az a Pataki Gyula.

A testületi szobában már vártak a testület tagjai. Az igazgatónő elmondta, hogy azért nem az író hívták meg, mert kíváncsiak voltak, hogy ki lehet az a megszállott pedagógus, hogyan tudta mindezt végigcsinálni. Olyan körülmények között hogyan lehetett élni és a neveléssel foglalkozni. Lehetett-e egyáltalán nevelésről beszélni. Milyen módszerekkel tudtak valami eredményt elérni, és miért nem szöktek meg a fiatalok. Többen ismerik a könyvet. Történekm, osztályfőnöki órán részleteket olvastak fel a kollégák, bemutatva azt a kort. Könnyen indult a beszélgetés. Több példányt láttam az asztalon heverni abból idéztek részleteket. Egy-egy általam elmondott szituáció kapcsán merült fel az alkalmazott módszer, hogy egyedi volt-e vagy máskor is került már alkalmazásra. Közösen próbáltuk megfejteni, volt-e más lehetőség is. Igen élénk beszélgetés és vita

folyt, keresve a megoldás lehetőségét minden egyes esetről. Magamban annak örültem, hogy ez a testület jó úton indult el a nevelés területén és ez biztató a jövő számára. A jövő igazolta megelőző bizalmamat.

Szaladt az idő. Egyszer csak be kellett fejezni. Az iskolatitkár hozta a szokásos tiszteletdíjat. Átvettem és mindjárt felajánlottam a napközi csoportok vagy az úttörőcsapat részére, egy vagy két gyerek táborozása díjára, akik esetleg emiatt maradnának le. Tovább folyt a beszélgetés volt kispesti kolléganőikkel. Jött az iskolatitkár és mutatta a számlát, a napközis tanulóknak vettek süteményeket. Ezzel igazolva, hogy hasznos dolgot vásároltak.

Eljött a búcsúzás perce. A bejárati ajtón kívül a lépcsőn már ott álltak a napközis tanulók, akik hangos „köszönjük a süteményt!” kiáltással engedtek utamra.

2008-ban hasonló módon kaptam meghívást a kerületi egyik alapítvány szokásos havi megbeszélésére. Erre a *Fiúkfalva Emlékalbum* megjelenése adott alkalmat. Az általános iskolákban működő gyermekvédelmi felelősök voltak jelen. A beszélgetés alapja a nevelési módszerek az iskolákban lett volna. A könyvet nem ismerték, így csak arra hagyatkozhattak, amit én elmondtam az otthon életéről, az ott folyó nevelő munkáról. Történeteket mondtam el, mindegyikben jól felismerhető volt valamelyik módszer. Az önkormányzat szerepe a nevelésben, ez a téma váltott ki nagy érdeklődést. Például hogyan lehet megvalósítani az osztályban az önkormányzatot.

A nevelésben sokat segített az, hogy más ötödik osztályban, amikor megkaptam és osztályfőnök lettem, együtt állítottuk össze az osztályfőnöki órákra a nem kötelező témák anyagát. Titkos szavazással választották meg az osztálytitkárt, a rajvezető-helyettest, örvezetőket és tisztségviselőket. Bizonyos kérdésekben megkérdeztem az osztály véleményét. Így alakult ki a közös felelősség a tanulóknak.

Aktív koromban sokszor hallottam, hogy ez meg ez a gyerek milyen rettenetes rossz gyerek, nem lehet tőle tanítani. Ilyenkor szaporodtak az ellenőrzői bejegyzések. Bezzeg a nem tudom kicsoda milyen jó gyerek. Nincs vele semmi probléma, nyugodtan ül a padban, megbízható. Mitől jó vagy mitől rossz egy gyerek? Odahaza a családban szól az anyuka: „Kisfiam, szaladj már le a boltba!” „Jó, mindjárt megyek” – jön a válasz. Nem mindjárt, hanem rögtön. Borzasztó ez a gyerek, vélekedik az anyuka, Egyet felejtett el a kedves anyuka: ő is ilyen volt, amikor kedves időtöltése közben kérték, hogy menjen le a boltba.

A jó gyerek nem szól semmit, de nem megy le a boltba, elsumákolja a dolgot. Közben anyukája teendői közben már el is feledte az egészet. Idők folyamán kiderül, hogy a rossznak vélt gyerek milyen hasznos gyakorlati tulajdonságokkal rendelkezik. Attól az időtől fogva már nem is olyan rossz gyerek.

Ötödik fejezet

Házasság; Gyermek születik; Nevelési célok a családban; Tekintély megőrzése; Te nevelted

Rendeltetésszerű dolog a társadalomban, amikor eljön az ideje, érettek rá, férfi és nő házasságot kötnek. A házasság után családot alapítanak. Megszületik a várva-várt kisbaba. A születés pillanatában kezdődik a gyermek nevelése. Áthangolódik lelkileg a család, van egy kis emberke, akiről gondoskodni kell. Egyelőre csak a táplálkozás, a testi ellátás tűnik fontosnak. Később már szükséges a lelki, szellemi, a családi, társadalmi élethez való alkalmazkodás közlése. Ezt nevezhetjük családi nevelésnek. A szülők nem minden esetben készülnek fel arra, hogy a születendő gyermek milyen nevelésben fog részesülni. nem beszélnek meg a születés előtt, utána sem gyakran azt a közös elképzelést, hogyan, milyen formában gondolják a közös nevelést. Milyen feladat vár külön-külön apára, anyára a nevelésben, ami végül egységes eljárást biztosít számukra. Ha ez nem történik meg, akkor bizony sok félreértés, konfliktus adódik. Vita támadhat. Ilyenkor szoktuk hallani: „*A te nevelésed!*”

„*Ne bántsd azt a gyereket!*” A felszólítás előtt hangos sivalkodás hallatszott az udvar felől. Az anya közben ölbe kapja a gyereket, még hangosabb sírás, sivalkodás, viszi be a gyereket a lakásba. Egy árva szó sem hangzik, vagy kérdés az apához. Mi történt? Mikuci az udvaron játszott, majd felfedezte szintén udvaron levő hat vagy hét macskát. nagy kedve támadt azokat kergetni, majd kővel dobálni. Mikor apja észrevette, rászólt: „*Ne dobáld a macskákat!*” Mikuci ezt a felszólítást rossznéven vette. Odaszaladt apjához, két ököllel püfölte, ahol érte. Apja megfogta két kezét ezzel elhárítva a további ütések. Mikuci most már két lábbal felváltva rugdosta apja bokáját. Bizonyára apja szorított a kézfogáson és ez váltotta ki a hangosabb sírást.

Az anyuka mondhatni kissé modortalanul viselkedett. Nem tudta, mi is történt, kényelmetlen helyzetbe hozta férjét. Gyermekének előnyt biztosított, ne félj, én megvédelek. Nem tudta mi történt, így elhamarkodottan ítélte. Ez igencsak át nem gondolt ómen volt. Rászabadította a gyereket az apjára. Helyesebb lett volna rögtön leülni és megbeszélni azt, ami történt. A tanulság: meghatározni a közös nevelés ügyét, hogyan tovább. Milyen módszereket fognak alkalmazni. Mint pedagógus úgy éreztem, hogy mint illetékes, talán tudok segíteni. Próbáltam megbeszélni az anyukával, hogy bizony nem jól oldotta meg ezt a problémát.

Az anyuka kifejtette nevelési elképzeléseit, egyéni módszereit, nem értette meg, hogy mekkora kárt okozott gyermekének. A gyerek növekedett. Lett belőle egy zárkózott, társaival együtt játszani nem tudó gyerek. Később felnőtt.

A gyerek korlátozza a szülők szabad mozgását. Gyermekvállalás előtt gondolni kell arra, hogy mit is jelent az, hogy gyerekünk lesz. A gyerek megszületése korlátozza a szülők tevékenységét, mozgását, minden idejüket leköti a gyerek. El vannak foglalva a gyerek gondozásával, nevelésével.

A családi nevelést át kell, hogy hassa a szeretet, a szolgálat a gyermek iránt. Szülői feladat, a gyermekről való gondoskodás mellett a társadalom hasznos, cselekvőképes emberévé nevelni. felmerül a kérdés, hogyan történjen mindez, milyen módszerekkel? Vannak hagyományos, családról-családra öröklött módszerek. Sajnos ezektől napjainkban is nehezen szabadulnak a családok.

Vidéki családban nevelkedett az az óvodás gyerek, akivel találkoztam. Beszélgetés közben kérdeztem, szoktál-e kikapni?

- Igen, mikor rossz vagyok. Apu nadrágszíjjal, anyu fakanállal szokott megverni.

Nem így kell szülői tekintélyt szerezni. Az ilyenfajta nevelés csak ellenállást vált ki a gyerekből. Menekül hazulról. „Mama, alhatok ma nálad?”

Óvónőkkel beszélgettem, miről is, a módszerekről. Igen hangulatos beszélgetés volt. Kinyíltak a kolléganők, és egymás után hozták a különböző történeteket. Én meg csak céduláztam, amiket mondtak.

Egyik óvónő elmondta, hogy egyik csoportban érdekes dolgot figyelt meg. A nagycsoportos kislány játék közben fogta a babáját és a térdére fektette. A játékok között talált egy ceruza vastagságú pálcikát. Azzal verte a baba fenekét, közben hangosan szidta. „Rossz vagy, nem szeretlek, oda adlak az ördögnek!” Pszichológus segítségével kiderítették, bizony a kislányt odahaza sokszor megverik szülei. Lám, ez a kislány már óvodás korában magában hordozza a szülőktől eltanult, fizikailag tapasztalt nevelési módszert. Később, anya korában hasonló módon neveli majd gyerekét? Legyünk optimisták! Bízunk abban, hogy az ilyen nevelésben részesülő gyerekek életük további részében részesülnek olyan pozitív töltésben, amely elfeledteti velük a kisgyerekkori megaláztatásokat.

Elképesztő történet, elrettentő példakép gyanánt adom közre. Megyek az utcán, előttem egy anyuka tolja a gyerekkocsit, benne nyilván egy baba. Mellette két másik gyerek, három és négy évesek lehetnek. Az egyik rollert tol maga mellett. A másik egy lábban lökhető járgányon evickél. Ez a gyerek hangosan sír és beszél anyjához. Hogy mi problémája lehet, azt nem tudom, mert nem hallani mit beszél. Így azt sem tudhatom, mi

volt az előzmény. Megáll a csapat. Bennem az ütő, ahogy mondani szokták. Az anyuka jól szájon vágta kisebbik gyermekét. Még hangosabb sírás. S hallom:

„Velem nem fogsz így beszélni! Nem te tartasz el engemet, vedd tudomásul!”

Megyek tovább, elhagyom őket, közben az anyuka tovább pöröl a gyerekekkel. Azon gondolkodtam, milyen család lehet az ilyen, ahol anya és gyereke között ilyen durva kapcsolat lehetséges. Talán jobb lett volna megkérdezni a sírás okát és megvigasztalni a gyereket. Nem pedig szájon vágni és közölni vele, hogy én vagyok a te mindenhatód. Tőlem függ, hogy kapsz-e ennivalót, játékot, stb. Milyen lesz ez a gyerek, ha felnőtt? Csendes barátokat kereső, vagy agresszív, kötekedő. Ez történt 2009-ben akkor, amikor már működnek családsegítő alapítványok, készséggel segítenek a családi nevelésben.

Sokszor egyoldalú a családi nevelés. Általában az anyákra hárul az e feladat. Ők a családi tűzhely őrzői. Ez nem is volna probléma, ha egy közös elgondolás alapján, egységesen folyna a nevelés. Nem mindig van így. Ezért azután előfordul, hogy az apa féltékenységből, vagy egyszerűen a tekintélye védelmében bele-bele szól a nevelésbe. Ebből azután vita keveredik, néha eldurvul és hangossá válik. Szegény gyerek szem és fültanúja lesz a hangos jeleneteknek. Romlik a gyerek helyzete a családban. Elveszítheti biztonságérzetét, ez befolyásolja fejlődését.

Szülők vigyázzatok! Értékes kincset hagytok elveszni!

Györgyike

Gyerekeink elképesztő játékokat tudtak kitalálni. Egy leány, egy fiú alkotta az együttest. A hatvanas évek elején még nem volt annyi játékbolt, így a magunk készítette játékkal játszottak. Elképesztő játszási dolgokat tudtak kitalálni. Volt egy kétajtós könyvszekrény, a felső polcokon voltak a könyvek, alsó része üres volt. Beköltöztek a szekrénybe és ott játszottak, ez lett a busz. Utaztak, tervezték hova, merre megy a busz. Órákig utaztak benne. Bepakolták a játékokat. Egyszer azután vége lett. Beköltöztek az íróasztal alá, oda is vitték a játékokat. Szőnyegen ülve babáztak, dominóztak, vagy csak ültek és meséltek egymásnak az előző esti meséből. Lerakták a párnákat a szőnyegre, lábukat kilógatva aludtak, stb. A szomszéd lakásban nevelkedett Györgyike. Időnként átjött játszani. Egyidősek voltak. Jól elvult a három gyerek, nem volt semmi probléma. Csak akkor lett, mikor az anyuka megjelent.

Rögtön átvette az irányítást. Györgyike miért nem az udvaron vagytok, labdázatok. Adjátok oda Györgyikének a babát, ne menjetek a kertbe, stb. Nem lehet felsorolni, annyiféle utasítást adott a gyerekeknek. Végül a mieink megunták az örökös dirigálást, és bezárták az ajtót. Györgyike kívül maradt. Iskolás lett. Volt is probléma az anyukával az

iskolában. Hetente megjelent és kritizálta a tanító nénit az iskolában. Miért kettést, miért hármast kapott a gyereke. Majd az igazgatót zaklatta és tett panaszt az osztályban folyó munkára. Végül is elvégezte a nyolc osztályt.

A kisgyerekek számára nagyon fontos, hogy tartsuk tiszteletben az ő kis világukat. Ne akarjuk magunk képére és hasonlóságára nevelni. ne szóljunk bele játékába, ne akarjuk örökké irányítani. Hagyjuk szabadon cselekedni. Csak akkor kell beleszólni dolgaiba, ha valami olyan dolgot cselekszik, ami rá nézve veszélyes. Sok dolog van már kicsi korban, amit a gyerekek meg lehet magyarázni. Persze legjobb dolog, ha időnként együtt vagyunk a gyerekekkel. Ez a legjobb módszer.

A szőke gyerekek családja

Úgy kell ezt érteni, hogy négy egyforma szőke gyerek. Három leány, egy fiú. A legnagyobb leány nyolcadik osztályos, a fiú az évben megy iskolába. Tibor a becsületes neve. A három leány már évek óta táborozik a csapattal. Megkeresett a szőke leány, Erzsike. „Gyula bácsi, tessék megengedni, hogy Tibike is velünk jöhessen táborba. Ez azért lenne jó, mert akkor a szüleim is el tudnak menni egy hétre nyaralni.” Választ későbbre ígértem. Telefon a szülőknek. Elmondom, milyen ügyben keresem őket. Csodálkozás, ők erről nem tudnak. Ugyan volt szó nyaralásról, de még nem döntöttek, mert ez csak egy lehetőség számukra. Végül boldogan járultak hozzá Tibor táborozásához.

A táborban eltelt pár nap. A szőke gyerekek külön kaptak egy sátrat, hogy együtt legyen a család. Tibi lett a kedvence a táborlakóknak. Erzsike osztálytársai voltak azok, akik részt vettek a család életében. Jó volt nézni, ahogy törődtek a szőke gyerekekkel, segítettek, gondozták Tibikét és a harmadik osztályos leányt. Azt vettük észre, hogy a gondoskodás kiterjedt. Harmadik-negyedik osztályos kisdobosok is voltak a táborban. A nyolcadikos lányok patronálták a kisdobosokat is. Segítettek sátrat, a gyerekek egyéni felszerelését rendben tartani. Egy heti táborozás után volt a nagytakarítás. Ilyenkor ki kellett pakolni a sátorból a ruhaneműket, ágyneműket szellőzni. Ez volt a mosás napja is. A nagyok átvették a munkát, a szükséges fehérneműket, zoknikat kimosták a kicsik helyett. A csodálkozás akkor nőtt meg, mikor a hetedik, nyolcadikos fiúk is segítettek a lányoknak a kicsik gondozásában. Este a kicsik sátrából meseszó hallatszott. Napközben játékot szerveztek a kicsiknek. A felnőtt vezetők (pedagógusok) az esti megbeszélésen arról beszélgettek, hogy mi történt, mi hozta ezt a változást?

A fejlett tizenéves lányokban szunnyadó anyai ösztönök teljesedtek ki. Feladva a tábor adta szabad mozgást, szabadidejüket azért, hogy együtt lehessenek

a kicsikkel. Emellett el kellett látni s tábori szolgálatot a konyhában, az éjjeli őrseget és más feladatot.

A szeretet vagy a társaik (a másik ember) iránt mutatkozott meg ilyen nagy erővel, vagy a rajokban meglevő közösségi együvé tartozás hatott rájuk olyan nagy erővel, hogy felvállalták önkéntesen a kicsikkel való foglalkozást. Akár hogy volt, ez az önkéntes szeretettel végzett munka megváltoztatta a tábor arculatát, átszerveződött. Ez a tábor kiemelkedett a többi táborozás sorából, egyedivé lett, vált.

A táborban történt dolgok tanulságul szolgáltak a felnőtt vezetők, az ifjúsági vezetők számára. Az önzetlen szeretet, cselekedet képes megváltoztatni az emberek viselkedését. A fiatalok pozitív cselekedeteit nem szabad korlátozni. Hagyni kell őket szabadon cselekedni, foglalkozásokat szervezni. Tanulság volt ez mindnyájunk számára, akik a táborban voltunk. Eredménye: kettővel több pedagógus jelentkezett a következő nyári táborozásra. Megemelkedett a tanulók létszáma is. Szülők is többen jelentkeztek konyhai és más szolgálatra.

Számunkra ezek voltak a tanulságok. Itt, ott kikandikált egy-egy nevelési módszer.

„Az istenit neki!”

Természetes, hogy minden szülő a legjobbakat, a legjobb nevelést biztosítani igyekszik gyermekének. Mégis előfordul, hogy a legjobb akarat mellett is félresiklik a nevelés. A családok házakban élnek ahol a környezetben élnek más családok is. A környezet pedig szintén neveli a gyerekeket, mert nem lehet elzárni a környezettől őket. Hatással vannak akarva, akaratlanul egymásra. Szinte nem is veszik észre, csak akkor, ha valami rendkívüli dolog történik. Néhány példa rá.

Nyári ragyogó napok követik egymást. Felnőtt és gyerek vágyik a szabadba. Az osztályom felveti, hogy menjünk el egynapos kirándulásra valahová. Elkészül a terv, úti cél, költség, élelmezés stb. Minden elő van készítve, már csak az indulás napjára várunk. Az Oktatási Osztály egyik dolgozója kéri, hogy velünk jöhet-e, hozná kislányát is. Igen, a válasz.

A kirándulás napján megnéztük a gánti bauxit bányát. Félnapot töltöttünk a gánti iskola gyerekeivel. A családok fogadták a tanulóinkat. Megmásztuk Csókakő vár romjait. A nap a tervezett program szerint és hasznosan, vidáman, élményekkel gazdagodva telt el.

Hazafelé tartottunk, vidáman énekelve. Durr! Megáll a busz, leszáll a vezető, vele együtt én is. A hátsó, belsőkerék durrant ki. Kérte a vezető, hogy mindenki szálljon le. Kereket kell cserélni. Elkezdődött a munka. A fiúk segítettek leszerelni a kereket. A

tanulók rögtön neki fogtak játszani. Mi felnőttek az esélyeket latolgattuk, mikor érhetünk haza. A kislány is ott állt anyukája mellett. A beálló csendben váratlanul megszólal. "Az istenit neki. Ezt jól elb...-tuk. Most mi a frászt csinálunk?" stb. Bénultan áll mindenki nem jutunk szóhoz. „Elnézést kérek a kislány viselkedése miatt, nem tőlünk tanulta” – mondta az anyuka.

Másfél órát időztünk. Végre elkészült a kerékcseré. Indultunk tovább. Az anyuka beszélgetett velem. Bevallotta, hogy a kislány nem a sajátjuk. Nekik nem lehetett, ezért örökbe fogadták hároméves korában. Egy éve, hogy velük él. Nem tudják kik a szülei, azt sem tudják, hogy előzőleg volt-e más családnál. Néhányszor már kerültek kellemetlen helyzetbe káromkodása miatt. Abban bíznak, hogy egyszer csak elhagyja. Késő este értünk haza. A szülők már vártak az iskola előtt, mert késtünk, a megadott időhöz képest, másfél órát.

Gábor és Gabriella

Mindketten óvodások, más, más csoportban. Egyik este, mikor a szülők a gyerekekért mentek az óvó néni már várta őket. "Ne haragudjanak, és ne csodálkozzanak, ha Gáborka esetleg káromkodni fog odahaza. Kávét főztem, és közben a forró víz a kezemre ömlött. Ijedtemben elkáromkodtam magamat. Később a gyerek utánam mondta a káromkodást. Gábor odahaza próbálta ismételtetni a káromkodást, de senki nem figyelt rá így abba hagyta.

Vasárnap mikor együtt volt a család ki-ki elfoglalta magát. Gabriella elmélyülten játszott. A nagymama közben kávét főzött a konyhában. Egyszer csak hallani: „Kriszti jön a kávé." Kriszti nevű nem volt a családban. Csodálkoztak a felnőttek, hogy mi volt ez. Hétfőn az óvodában derült fény mindenre. Kriszti nevű óvónő kávét főzött. Közben otthagya a gépet a víz felforrt, hangot is adott. A másik óvónő szólt Kriszti jön a kávé. Ezt hallotta meg a gyerek, odahaza felidézte, amit hallott az óvodában.

Én azt a tanulságot szűrtem le: a gyerek figyel bennünket a családban, az óvodában, az iskolában, a társadalmi életben. Nagy odafigyelést igényel, hogyan beszélünk, mit mondunk.

Szóval utánoz bennünket. Átveszi még mozdulatainkat, járásunkat is. Amit lát, hall tőlünk mélyen, tán örökre a lelkébe vésődik. Lehet, hogy évek múlva idéződik föl benne. Kisgyerek korában mindent elhisz, elfogad. Ezért legyünk óvatosak a beszédben, cselekedeteinkben. "Zsindely van a háztetőn." Ma már nem ismerős ez a mondás. Gyerekkoromban nagyon sokszor hallottam ezt a mondást, nem érttem. Rendszerint akkor hangzott el, ha gyerek került a felnőtt beszélgetők közelébe. Így jelezték, hogy

vigyázat, ügyelni, ki mit mond. Gyerek is van jelen. Ő a "zsindely."

Ő a "zsindely", ő bölcs őseim milyen tapintattal óvták gyermekeiket, nem mondták azt, hogy ez nem gyereknek való beszéd, "takarodj!" Sajnos 2012-ben ez a mondas, figyelmeztetés semmilyen formában, szóban, vagy cselekedetben nem érvényesül. Szabadon káromkodik felnőtt és gyerek, vagy közösen a jövő nemzedéke. Példa a szülők és a társadalom felelőtlen viselkedése. Sokszor közönyösek a negatív dolgokkal szemben.

A gyerek születése után a családban él, oda tartozik. A családi nevelése lehet pozitív, vagy kevésbé az. A családi neveltetése nem befolyásolja növekedését. A gyerek növekedik, mert a növekedést az Isten adja, kegyelméből, szeretettel. Szóval akárhogyan is van, egyszer eljön az az idő, amikor a gyerek iskolaköteles lesz. Az nem mindegy, hogy milyen töltést visz magával az iskolába. Viszi magával mindazt, amit a szülői háztól kapott. Ettől függ iskolai munkája, előmenetele, viselkedése az iskolában. Tud-e a közösségben együtt élni és dolgozni társaival.

"Te bűdös kölyök, majd az iskolában megtanítanak, hogyan kell viselkedni. Ott nem fogsz visszabeszélni!" Jelen esetben az iskola a mumus. Mint a családban az apa. „Majd ad neked apád!”

"Milyen jó lesz amikor már iskolába fogsz járn. Megtanulsz olvasni. Egyedül is tudod a mesét olvasni, nem kell rám várni, hogy én olvassam fel. Sok ismeretet fogsz megtanulni, az mind hasznodra lesz. Mi majd segítünk, ha valamit nem értesz. Lesz sok barátod."

Az iskola igyekszik minden gyerekből a társadalom számára a legjobb felkészültségű embert nevelni.

"Nem erővel, sem hatalommal." (Zak. IV. 6.)

Szeretet, bizalom. Az oktatásban az a szép, az egyik ember a nevelő, a másik ember a növendék. Kölcsönösen hatnak egymásra, és ennek eredménye a növekedés.

Diákok, nevelők ülnek a pedagógia szekerén. Egyik a diák, aki szeretne a tudomány az élet rejtelseibe betekintést nyerni. A másik a pedagógus, az, aki a diák érdeklődését igyekszik legjobb tudása szerint kielégíteni.

Mikor Dobronay Vilmával felültünk a pedagógia szekerére, ő a gyógypedagógiai iskola, én az általános iskola szekerére, azzal a tudattal tettük és maradtunk rajta, hogy a magyar pedagógia ügyét, a gyermekek nevelését becsülettel szolgálni fogjuk. Bízunk abban, hogy az a szolgálat, nevelési szellem, amit képviselünk, alkalmazott nevelési módszereink, megértésre fognak találni. Lesznek követőink, ha esetleg csak néhányan is, mellénk fognak állani, együttesen hatással lehetünk a nevelői közösségre. A pedagógusok már fent ülnek a pedagógia szekerén és várják, évről-évre a növendékeket. A gyerek közben nő, növekedik. Növekedésével arányban, szellemi képességei szerint már

tervezget. Vannak elképzelései mi is szeretne lenni, ha majd nagy lesz. A szülők is terelgetik a saját elgondolásaik szerint, hogy ők mit is szeretnének, hogy legyen a gyerekből. Fiúkból, leányokból. Az elgondolásuk nem minden esetben egyezik a fiatalok véleményével, elgondolásaikkal.

*"Tűzoltó leszel, s katona!
Vadakat terelő juhász! "*

/József Attila/

"E fiúból pap lesz, akárki meglássa!"

/Arany János/

Az én szüleim is tervezgették, hogy követem testvéreimet és majd jó iparos válik belőlem, mint belőlük. De nem így alakult, nem lettem iparos. Lettem gyerekeket terelgető számadó juhász.

A gyerek mikor betölti hatodik életévét iskolaköteles lesz, az iskoláztatási törvény szerint. A szülők be is íratják a körzeti iskolába. Felkapaszkodik a szekérre, ahol már várják a többiekkel együtt azok, akik pedagógusok és munkájukkal segíteni fogják szellemi és testi fejlődésüket. A gyereket nem igen zavarja, nem is tud róla, hogy a szekér hol „csaléra” (jobbra) hol "hajsza" (balra) csámborog. Középkorában, amikor nyiladozik az értelme, meg a szeme, veszi észre, hogy nem minden úgy van, ahogy tanulta. A tanuló számára fontos hogy kinek a szekere tudott felkerülni. Milyen az iskola szelleme, a pedagógusok felkészültsége. Lényeges a családi háttér. Mit hozott otthonról? Tudásvágyat, megismerni az élet világát, vagy csak itt vagyok, mert kötelező iskolába járni.

Ez azért fontos, mert az indulásnál az első osztályos tanuló életét, az iskola szelleme határozza meg. Fontos az első találkozás a tanító nénivel, milyen nyomokat hagy az az első év amit együtt töltenek el. Majd felső tagozatban a több szaktanári rendszerben milyen emlékek maradnak az osztályfőnökről. Az osztályfőnök az, aki összefogja az osztály életét, terelgeti, nevelgeti őket, pedagógus társaival együtt. Irányítja az osztályközösséget. Nem könnyű élet ez egy hatéves gyerek számára. Az összes iskolai év alatt akadnak problémák, mert bizony akárhogy nézzük nem könnyű az a nyolc esztendő. Tele buktatóval, problémákkal, akár egyéni, akár közösségi legyen. Meg kell tanulni alkalmazkodni osztálytársaikhoz, tanáraihoz, az egész iskolai rendhez. Külön-külön az egyes szaktanárokhoz, követelmény rendszerükhöz, szokásaikhoz, ki, hogyan szereti a tanult anyag elmondását, stb.

Szerencsésnek mondhattuk magunkat, két gyereket neveltünk a családban. Iskolás korukban úgy adódott, hogy abba az iskolába kerültek ahol én is dolgoztam. Rajtuk keresztül közvetlen tapasztalatokat szereztem a saját magam munkájáról, meg az iskolai munkáról is. Odahaza beszélgetés közben előkerült egy-egy pozitív, vagy negatív történet, ami az egyes osztályokban történt. Ezeket közösen beszéltük meg. Beszélgetés után ki-ki levonta a tanulságokat saját maga számára. Sokszor elgondolkodtam egy-egy történeten, bizony velem is megtörtént, hogy nem jól oldottam meg az adott problémát, legyen egyéni vagy közös ügye az osztálynak? Ha ez így volt, akkor bizony nem jó a kapcsolatom az osztály tagjaival. Jobban oda kell figyelni a nevelői munkámra. Így alakult, hogy négy pedagógus volt a családban. Kettő, aki tanított, kettő pedig, aki tárgya volt a nevelésnek. Rajtuk keresztül nevelődtünk, feleségem közvetve, én magam közvetlenül, mert naponta kapcsolatban voltam velük az iskolában. Mondhatom, gyerekeink jó pedagógiai érzékkel vettek részt iskolai munkámban. (Nem lettek pedagógusok, saját gyerekeiket pozitív értékrendben nevelték.)

A leányom osztálytársaival együtt készült az általános iskolai ötven éves találkozóra. Tartottak egy előzetes megbeszélést. Kötetlen megbeszélés keretében ki erre, ki arra emlékezett vissza, az együtt töltött négy esztendőről. "Én arra emlékszem mikor Ildikó szülei meghívtak az Operába. Nagyon boldog voltam, mert én még soha nem voltam az Operában." "Én arra emlékszem, mikor Kozák szokása szerint dobolt az asztalon, ütemesen verte. Gyula bácsi rászólt ne,"kóto gjál" már! Én ezt a szót addig még soha nem hallottam." Bennem is felidéződnek az iskolai munkámmal kapcsolatos emlékek, történetek. A nevelést közös ügynek tekintettük a rám bízott tanulókkal együtt. A gyakori beszélgetés közben, osztályfőnöki órákon tanultunk egymástól, így alakult ki bennem az igaz mondás "A jó pap is holtig tanul."

Mikor nevelési módszert emlegetünk, és ezerféle módszer között lehet válogatni (ha erre van ideje a pedagógusnak), hogy melyik módszert lehet alkalmazni, a probléma megoldáshoz. Minden módszer között legjobban alkalmazható a másik ember megbecsülése diák és tanár kapcsolata. A másik embert is embernek tekinteni

„Ezért a tekintélyelvűséget valló tanártársaival szemben, Szász Károly a tanár-diák viszonyban a humánusot, az emberi kapcsolat megteremtését tartotta fontosnak." Vallotta: "kialakítani azt az együttest, amelyben a diák eléggé respektálja a tanárt ahhoz, hogy minden igyekezetével tanuljon tőle, s ugyanakkor eléggé szabadnak érezze magát ahhoz, hogy ne tartsa kényszernek a tanulást."

/A magyar nevelés története. I. 1988./

Szász Károly 1848-ban a Vallás és Közoktatási Minisztériumban államtitkár. A miniszter lemondása után miniszter.

Karácsony Sándor írja az Ocsúdo Magyarországon:

„Hangsúlyozni kívánom a nevelés sikere az atmoszférán, a légkörön múlik. Ezt a légkört vagyunk hivatva megteremteni. Másképpen fogalmazva: A nevelés áramkörének két sarka van: az odaadás őszintesége és az elfogadás szabadsága.”

Magamnak úgy fogalmaztam meg, hogy iskolai szinten együtt élni a tanulókkal. Elfogadhatóvá tenni azt a tanulókkal, hogy közös célért való munkálkodásban segíteni kell egymást, szükségünk van egymásra.

Ha elfogadjuk a két professzor gondolatát az együttes kialakítására, vagy az olyan légkör, atmoszféra megteremtésének lehetőségét, amely szükséges az eredményes nevelői munkához, felmerül a kérdés: hogyan? Voltak (vannak) kérdések, problémák azt illetően, hogy a jó együttest, közösséget mi módon lehet kialakítani és működtetni. A tekintélyelvűség alapján, esetleg (dresszírozva) tanári tekintélyemnél fogva hatok a tanulókra, így alakul ki az együttes, jön létre az osztályközösség. Probléma lehet, hogy nem igazi közösség, hanem egy osztályba, iskolai rend szerint járó gyerekek csoportja.

Éveim kezdetén, egy ideig irigykedve néztem azokra kollégákra, kolleganőkre, akik nagyon tudatosan és határozottan kézben tudták tartani a tanulókat, az osztályt.

Én magam azonban nem voltam hajlandó ilyen utakon járni, hittem abban, hogy a légkör megteremtésének elengedhetetlen feltétele a tanulók egyéni, megnyerése. Elnyerni bizalmukat sok-sok egyéni beszélgetés, cinikus összekacsintás, mi értjük egymást, állt össze az a közösség, amelyben négy éven keresztül együtt tudtunk dolgozni. Egyénekből építettem a közösséget. Egyéni ismerkedés alapján formáltam az együttest. Ötödik osztályban, ha azt kaptam (volt, amikor nem) a módszer ugyanaz volt, a család megismerése. Honnan jött a gyerek? Családi háttér, nevelési elgondolások, együtt működés az iskolával, az osztályfőnökkel. A családból kiemelve a tanuló személyisége egyéni ismerkedés alapján. Ilyenformán ötödik év végére összeállt az együttes. Amikor már nem voltak olyan problémák, amik zavarták volna a pedagógiai munkát, a folyamatos életkornak megfelelő nevelői munkát. Előfordult, hogy csak hatodik osztály elején alakult ki olyan légkör, hogy már nem voltak zavaró dolgok.

Mint annyiszor máskor mindig bizonytalan voltam, hogy amit, csináltam, vagy csinálni szándékoztam, azt jól átgondoltam-e és eredményes lesz-e. Kerestem a visszajelzést, ami igazolja nevelői cselekedeteimet. Találtam. Mind a nyolc osztályban (A. és B.) tanítottam. Így alkalmam volt összehasonlítást végezni az egyes osztályok között. Kiterjedt a magatartási, szorgalmi munkára. Hűen tükrözték a nevelői befektetett munka eredményességét. Nagy segítségül szolgáltak az iskolai ellenőrzők. Míg az én osztályomnál alig van bejegyzés, más osztályoknál bizony nagyon sok volt a figyelmeztetés, az intő.

Arra gondoltam, hogy az év elején befektetett sok beszélgetés, együtt való tervezgetés hozta meg a gyümölcsét, azért volt mert a tanulók elhitték, hogy csak fegyelmezett emberek képesek jó eredményt elérni.

Szülőktől, gyerekektől is történik visszajelzés. Minden pedagógus számára fontos, hogy elismerjék munkáját a tanulók, szülők. Közelgett a nyugdíjazásom ideje, nem akartam már osztályfőnökséget vállalni. Még aktív voltam, mikor az egyik fiatal kolleganő szülési szabadságra ment a tanév befejezése után. Osztályát, hatodik osztályt én kaptam meg. Azzal a tudattal vettem át, hogy hetedik osztályban visszakapja és tovább lesz osztályfőnök. Így is történt. Közben én már nyugdíjba vonultam. A kolleganő újfent szülési szabadságra ment, azzal, hogy már nem tér vissza. Az igazgatónő kérte, hogy maradjak tovább és dolgozzam a napközi csoportban. Mikor a nyolcadig osztály gazda nélkül maradt, már a tanévzáró értekezleten kérte, hogy vállaljam el az osztályfőnökséget. Nemet mondtam.

Augusztus közepén három szülő keresett fel a lakásomon. Kérték, hogy legyek én az osztályfőnök. Hiába tiltakoztam. A szülők csak ragaszkodtak, hogy én legyek az osztályfőnök. Elmondták, a gyerekek is azt szeretnék, mert hatodik osztályban mennyi sok élményben volt részük. A kirándulások, író-olvasótalálkozó, a vetélkedők stb. Közölték addig nem mennek el, míg igent nem mondok. Nem a zsarolásnak engedtem (ha ez az volt), hanem tényleg a szívemhez nőttek az egy esztendő alatt a tanulók. Megígérték, mindenben segítenek, mondjam meg, mit kell csinálni, mindent elintéznek. A gyerekekkel nem lesz probléma. Sikeres évet zártunk. A kedves szülőkből nem csalódtam, szint úgy a tanulókból sem.

Ez az egy év öröm és boldogság volt számomra. Igazolja azt, hogy a családi és iskolai összefogás tud kiemelkedő eredményeket elérni.

Azt írtam, mondtam, hogy iskolai szinten együtt élni a tanulókkal, ez az együttélés teremti meg azt a szabadságot, amelyben a gyerek felszabadultan tud élni és dolgozni. A nevelésben minden pedagógiai ügyeskedés hasztalan, ha nincs mögötte szeretet. Pedagógus vagyok, a nevelésben értékeket adok át a tanulóknak. Ezt várják a szülők, a társadalom, hogy ezt megvalósítsam. Ehhez a munkához nagy türelemre, nagy szeretetre van szükség, ha ez megvan, akkor kiteljesedik a pedagógiai munka szépsége. Nem csak szeretni kell az egyént, együtt az osztályt, ez így csak részfeladat. Figyelni az egyéni hangulatot, rezdüléseit az osztálynak, hogyan viselkednek. Észrevenni a hangulatváltozást.

Például kész a munka, beírom a jegyeket a naplóba, a tanulók saját ellenőrzőjükbe. Ági következik. Nézem a jegyeit, érdekes. Jó négyesrendű tanuló. Az utóbbi hónapokban megszapordtak a kettős osztályzatok, van egyes is. Mi történt a gyerekekkel kérdezem

magamtól? Miért romlott le ennyire? Vége az órának sorakoznak. Ági, szólítom meg. Kilép a sorból (fáradt, bánatos arca tűnik a szemembe), vele jön a barátnője. A naplót add be az irodába! Mond bánt valami? Könnyesepp jelenik meg szeme sarkában. Helyette barátnője válaszol: "Válnak a szülei."

A tanári szobában:

- Kedves kollegák! Nem tudják véletlenül B. Áginak a 7. A-ban miért romlik az eredménye? (Ott van az osztályfőnök is.)
- Már két hónapja, hogy rendetlen, nem tanul. (Együttes válasz.)
- Azt tudják-e, hogy a szülei válnak, azért romlanak a jegyei, mert ez nagyon megviselte a tanulót.
- Ezt nem tudtam, válaszol az osztályfőnök

Más történet. Volt egy gimnázium, igazgatóját Pataki Gyulának hívták. Évenként a közlegő érettségi előtt többször csengett nálunk a telefon közöltem, hogy nem én vagyok az igazgató.

Egyik alkalommal mikor felvettem a telefont, fiatal női hang jelentkezett. Hangjából érezni lehetet, hogy valami bántja. Bemutatkozás után közölte: „Igazgató bácsi, nem tudok felkészülni az érettségire. Édesanyám megint kórházban van. Öcsémre is én vigyázok és gondozom.” Nyelvemen volt, közlöm vele, én nem az igazgató vagyok. Ennek a gyereknek segítségre van szüksége, nem utasíthatom el. Figyelj rám, van még idő a felkészülésre. Készíts egy tervet, a rendelkezésedre álló időt, hogyan tudod hasznosan kihasználni. Mérd föl és gondold át az anyagot, mi az, ami nem biztos a számodra, és csak azzal foglalkozz! Pihenj egy félnapot, próbálj meg lazítani. Utána láss neki! Le kell most érettségizni. Édesanyád is azt szeretné. „Köszönöm szépen, kezét csókolom.”

Szeptemberben csörög a telefon. Bemutatkozás, „igazgató bácsi, felvettek a főiskolára, pedagógus szeretnék lenni, köszönöm szépen a segítséget.” Gratulálok! Én nem az igazgató vagyok, egy hasonló nevű pedagógus. Kezét csókolom!

Mind két esetben hiányzott ez odafigyelés a törődés. Második esetben talán az osztályközösség sem működött megfelelően, hogy nem nyújtott segítséget. A nevelésben szükséges az érzelmi kötődés. Ez fontos a családban, még fontosabb ez iskolában. Az érzelmi kötődés kölcsönhatásban van egymással. Én hatok terád, te hatással vagy énrám, létrejön az érzelmi kötődés.

Bármennyire tagadjuk, az érzelmek befolyásolják az egyént, ezt nagyon nehezen tudjuk mi felnőttek eltitkolni, bármennyire akarjuk. A gyerek arcán is rögtön észrevehető ha az ember odafigyel. Az érzelem tükröződése az arcon lehet pozitív, lehet negatív. Lehetséges, hogy egy egész osztály arcán ott van valami bánat, vagy sérelem. Ez nehezíti

az órai munkát, ilyenkor ezt fel kell oldani, valami módon. A megoldás függ az órát tartó pedagógustól, illetve az érzelmi állapotától. Ha sikerül feloldani a rossz hangulatot az bizony a tanulók nem fogják elfelejteni, és alkalomadtán meghálálják. Visszaemlékezve az aktív éveimre bizony sokszor előfordult nekem is voltam tapasztalható érzelemből fakadó bánataim. (A pedagógus is ember.) Ez az érzelmi változás nyilván észrevehető volt az arcomon, a hangulatomon. Saját osztályomban volt órám. Megérkezett a siserehad, a szokásos módon nevetgélés, táska le eltűnés, szünet van. Kezdődik az óra neki is látnak a munkának, tovább tart a jó hangulat ez nem zavarja a munkavégzést, ez nem fegyelmetlenség, ez a felszabadult tanulók öröme.

Nézem, hogyan dolgoznak. Karácsony előtti utolsó óra. Kérték, hogy ne tartsunk szünetet, szeretnék befejezni a munkát. (Anyukámnak lesz karácsonyra, mondták.) Járkálok a munkapadok között, figyelem a munkát. Nem beszélek sokat, nem teszek észrevételeket, mint máskor szoktam (Rossz a hangulatom.) Érzékelek valamit, nincs zsidobongás, csak a munkavégzéssel kapcsolatos eszközök használatának a zaja. Tűnődök, mi történt, miért e változás? Állok az egyik munkapadnál, nézem, hogyan dolgozik a négy tanuló. Két fiú, két leány.

"Gyula bácsi, nem jól érzi magát, nem szokásos az, hogy Gyula bácsi, ilyen szomorú." Nem, nincsen semmi bajom, csak egy kicsit fáradt vagyok. Máskor, más osztályoknál is észrevettem, hogy ha rossz hangulatom volt, másképpen viselkedtek. Kedves gyerekek így adták vissza azt a kedvességet, amit részemről tapasztaltak mikor ők voltak rossz hangulatban. Megfigyeltem, hogy hetedik, de, főleg nyolcadik osztályos tanulóknál tapasztaltam, hogy időként rákérdeztek. Rendszerint a lányok voltak azok, akik észrevették, ha valami hangulatváltozás volt nálam. "Rossz kedve van Gyula bácsinak?" Később azt figyeltem meg, hogy a hangosan csicsergő lányok, a már férfiasodó fiúk, máskor nagyhangúan viselkedve, csendben dolgoztak és raktak rendet az óra végén.

Milyen módszer ez? A szeretet, a bizalom módszere.

Hatodik órám következik. Termem a folyosó végén van, végig látni rajta. A sok nyüzsgő, mozgó tanuló között jönnek órára a nyolcadik osztályos tanulók. Nyolc fiú, tizenhat leány. Rogyadozó lábakkal, némelyik földön húzza a táskáját. A teremben valami köszönésféle sóhaj: "Ildi néninek ma megint rossz napja volt." "Olyan izomlázam van." Becsöngetés. Kezdődik az óra. Jelent a hetes. Leülés. Kezdődne az óra. Jutka jelentkezik. Tessék! "Tanár ár, ne tanuljunk, beszéljünk." Jó, de miről? Rólatok, családról, iskoláról, valamiről? "Az mindegy, mindenki mond valamit, vagy kérdez valamit, csak ne dolgozzunk." Elindult a beszélgetés, érdekes témákról volt szó, a kérdések is igen érdekesek voltak. Olyan igazi osztályfőnöki óra lett belőle. Szíveskedjenek figyelni! Házi

feladat, a táblán látható műszaki rajzot elkészíteni. Adom a méreteket. Csomagolhatnak! "Gyula bácsi, miért tetszik minket magázni?" Azt gondoltam, hogy elszakadtok tőlem, azért lettem tanár úr. „Gyula bácsi, hát ez nem így van!” Hangzott a felelet kórusban. Csókolom! Abban bízom, hogy ez a boldog óra (ha az volt) feledteti velük a testnevelési óra gyötrelmeit. A műszaki rajzból igen jók voltak. Négyesnél nem volt gyengébb osztályzat. Örültem, hogy az óra nem telt el haszontalanul, bizonyították a rajzok.

2012. október hó közepe, friss hír. Az oktatási törvény előírja a kötelező heti 5 óra testnevelési (tesi) óra megtartását. Egy vidéki középiskola első év folyamában már így zajlik a tesióra.

Hét közepe. Kezdődik az óra. Bemelegítő gyakorlat, békaügetés, törpe-járás. Vezényszó: állásba föl futás! A meggyötört lábak bizony nehezen veszik fel a ritmust, még a lábokban van a zsibbadás, esetleg fájdalom is. Jön a biztatás, gyerünk, gyorsabban, ne maradj le! Ki tudja hányadik kör, lassul a tempó, lemaradoznak, szétszakad a kör. Tempó, gyerünk. Futás szinte végkimerülésig, úgy tűnik. Az ott, az a tanuló nagyon lemaradt (talán lusta), legyen Dávid. Most már minden biztatás név szerint csak ő rá vonatkozik. Egyre többször hangzik el a neve, gyerünk Dávid! Egyre többen vannak a sor végén, lihegve vonszolják magukat. Gyerünk Dávid! A névre szóló biztatás. ellen önérzete tiltakozik. Kilép a körből és megáll. Kifakad: - nem érdekel.

Elakad a lélegzet, leáll a futás, mi fog történni?

Reagál a (tesi)tanár: "Anyád tudja, hogy ekkora paraszt vagy? Dávid: "Nem, mert veled kedves vagyok!"

Az órának még nincs vége. "Lehet öltözni!" Közli a tanár úr. Nincs folytatás. Az eset nem függ össze azzal, hogy hány tesióra van egy héten. Legfeljebb csak arra gondoltam, hogy több nap áll rendelkezésre a diákok megalázására, az órákon. Hogy ez milyen módszer, hova sorolható? Ezen nem gondolkodtam.

Osztályfőnöki óra következik. Ötödik órában tartom, utána már nincs több órájuk a tanulóknak. Szerettem, szerettük a tanulókkal együtt az ilyen órákat. Nem kellett a csengőszóra várni és befejezni az órát akkor, mikor még annyi mondanivalója van mindenkinek. Előfordulhatnak tisztázatlan kérdések, amik megmaradnak a tanulóban. Szerettem azért is mert, mikor megérkeztek a terembe (én rendszerint az asztalnál ülve fogadtam őket), egy harsány köszönés után, a táskát letéve körém gyűltek az asztalhoz. Fiúk, lányok vegyesen. Jött a beszámoló egyéni, vagy az osztályt érintő dolgokról. Volt családi eseményekről szóló is, ki hol merre járt, vagy milyen családi esemény történt az elmúlt napokban. Hasznosak voltak ezek a beszélgetések. Olyan bevezető kis osztályfőnöki óra volt az együttes témaszerinti óráinak. Szabadon, vidáman lehetett elmondani dolgokat néhány társ előtt.

Azon a bizonyos napon a szokásos módon várom őket. Már a folyosó elején hallom a hangos beszédet. Feltűnt, hogy nem a szokásos egyenkénti módon jönnek, hanem egy kupacban elfoglalva szinte az egész széles folyosót.

Izgalmas lehet az, amiről beszélgetnek. A terembe érve az asztal felé fordulva hangzik, köszönésnek véli az ember. A táskát az asztalra téve leülnek és folyik tovább a beszélgetés. Jönnek mások és csatlakoznak, bővül a kör. Végül a terem közepén folyik a hangos beszéd, vita. Szinte minden tanuló részt vesz a vitában. Olyan elmélyülten beszélgettek, hogy a csengőszót sem érzékelték. Ülök az asztalnál és élvezem azt a beszélgetést, amit valami rendkívüli dologról folytatnak. Figyelem fegyelmezettségüket, nem beszélnek bele társuk beszédébe, megvárják, míg befejezte beszédét. Nem tudom, miről van szó, de időként hangfoszlányokat hallani abból nem tudni meg, miről van szó? Az idő telik. Nincs lelkiismeretem szólni, hogy hagyják abba, mert óránk lenne. Néha-néha odanéz egy-egy tanuló, majd újra bekapcsolódik a beszélgetésbe.

- Gyula bácsi, ma nem tartunk osztályfőnöki órát?

- Dehogynem.

- Mindjárt kicsengetnek.

- Ti már megtartottátok. Közben kicsengettek. Sorakozó! Közöltem a következő óra témáját, volt rá jelentkező, aki felkészül.

Boldog, felszabadult gyermekesereg hagyta el az osztálytermet. Nem tudtam meg, nem is nagyon akartam megtudni, hogy miről folyt és mi volt az a fontos dolog, amiről beszélgettek. Az osztály számára fontos volt az biztos, részt vett benne az osztály minden tagja. Tisztázni kellett a maguk, vagy a közösség számára olyan valamit, ami nem tűrt halasztást. Ez csak őket érintő akármilyen téma lehetett, valami nagyon titkos dolog, hogy semmi nem szivárgott ki. Szolgált a fejlődésüket arról akkor, és most is meg vagyok győződve. És ez így volt jó!

Az apró kis történetek, szituációk tükröznek egy-egy nevelői, nevelési módszert. Az olvasóra bízom, hogy elemezze azokat, hogy pozitív, vagy negatív hatást váltottak-e ki a gyerekből, közösségből, egyes gyermekekből. Elgondolkodtató pl. a két "tesi" óra. Szolgált-e a tanulók testi-lelki fejlődését? Milyen érzelmi hatása volt a tanárok és diákok kapcsolatára, a mindennapi érintkezésben, erősítette-e a kapcsolatot az iskola és szülők között.

Akárhogy van, az ilyen történet szárnyakon száll tovább és egyre terebélyesedik, változik, nem jó hírt visz magával.

Elmaradt két szaktárgyi óra, helyette beszélgetés volt különböző témákból. (Ilyen előfordult más osztályokban is.) Kérdés: helyes volt-e; a nevelés folyamatában szolgált-e valamilyen erkölcsi értéket. Erősítette a közösség a tanulók egymáshoz való kapcsolatát?

A nevelő és a tanulók között erősödött-e a kapcsolat, ezen keresztül a társadalmi életbe való beilleszkedés lehetősége. A nevelő engedékenysége, részéről alkalmazott nevelési "módszer". Hová helyezhető el a nevelés fokmérőjén? A válasz az olvasó kezében van.

Arról már szóltam, hogy bárhol jártam (ahová hívtak) iskolába, egyesületbe stb. mindenhol felmerült az a kérdés, hogy beszéljek módszereimről. Most megpróbálom összefoglalni, hogy tapasztalatok alapján és az évek során, hogyan alakult ki bennem az a foglalkoztatási rendszer, amellyel hatni tudtam a gyerekekre.

"Megjártam a Hadak útját."

/Kuruc kori költészet/

Mondhatom magamról, mert végig jártam a pedagógia minden fokát, útvesztőjét.

Voltam egy ifjúsági (KIE) egyesületben a serdülő munka vezetője, irányítója. Titkári beosztásban. Feladatom volt a foglalkozások megszervezése, a gyerekek táboroztatása, bibliaóra tartása. (16-17év.)

A debreceni "Utcagyermek Napközi Otthonban" vezető. Az elhagyott utcán élő gyerekek nevelése, foglalkoztatása volt a feladat. Részt vettem a „Fiúkfalva Nevelő Otthon" előkészítésében, szervezésében. Az utcán élő csavargó fiatalok számára létrehozandó otthonban önként, oda jelentkezőkkel történt a foglalkozás, nevelés. Induláskor gazdasági vezető, később az otthon vezetője lettem. Működött 1945. dec. 2.-1946. aug.31.

Ez után már Pesten éltem a családommal.

Keresztyén Ifjúsági Egyesület miniszteri biztosa felkért, hogy vállaljam el az egyesület kezelésében levő "Tanoncotthon és Kollégium" vezetését. Megbeszélés után megkaptam igazgatói megbízásomat. Az államosításkor állásom megszűnt.

A Rákosi Művek üzemi napközi otthonában kaptam állást, mint napközis csoportvezető. Hat csoport működött két épületben. A nyári szüneti jelentkezéskor, mikor már kezdődött az új tanév előkészítése, mindnyájan együtt voltunk. Az üzemi ügyintéző közölte, kormányhatározat született arról, hogy az üzemi napközi otthonokat, óvodákat fel kell számolni. Minden dolgozót az üzem elhelyez megegyezés szerint abba a kerületbe, ahová kéri.

Így kerültem a XIX. kerületbe ahol laktam. Megkaptam áthelyezésemet a Kerületi Tanács VB. Oktatási Osztályhoz. Az osztályvezető közölte minden állás be van töltve. Van egy ifjúgondozói hely, oda föl tud venni. Elfogadtam. Egy évet dolgoztam, majd megszüntették az ifjúgondozói hálózatot. Mi voltunk az "utolsó mohikánok".

Volt egy üres pedagógusi állás szeptember elsejétől, oda megkaptam kinevezésemet. Így kerültem fel a pedagógia szekerére. Rajta is maradtam negyvenöt esztendeig. Teljesült tehát a vágyam, hogy igazi iskolában, igazi osztályom legyen. Mint osztályfőnök komolyan vettem a rám bízott gyermekek nevelését. A feladatokat meghatározta az általános iskolai tanterv és utasítás. A nevelésben hangsúlyt kapott a személyiségfejlesztés. A közösségi, társadalmi életre való nevelés. A sok nevelési feladat mellett saját magamnak is megfogalmaztam: Embert nevelni a társadalom javára, a másik ember tiszteletére. Hivatásomból fakadóan minden gyereket munkatársamnak tekintetem. Elfogadtam, hogy "*Nem velünk egyenrangú fél a gyermek, hanem velünk egyenjogú fél.*" (Karácsony Sándor) Nevelési módszereim között ez volt vezérfonal. Ezért igyekeztem olyan légkört teremteni az óráimon ahol a tanulók jól érezhették magukat. Ez alakult ki, hogy az egyes kérdésekben együtt döntött az osztály, a vélemények meghallgatása után.

Soha nem hazudtam a tanulóknak, (szülőknek) erre neveltem a tanulókat, hogy cselekedeteinkért vállalni kell az esetleges elmarasztalást.

Nem aláztam meg a tanulókat szándékosan, igyekeztem elkerülni. Az ellenőrzőbe való esetleges beírásnál igyekeztem úgy fogalmazni, hogy az ne legyen sértő és félreérthető. Úgy tudtam elérni, hogy állandó kontroll alatt tartottam magamat.

Egy rossz példa. Néhány kollégának lejárt a munkaideje ülnek az ebédlőben és beszélgetnek befejezve az étkezést. Újabb kollegák jönnek és helyett foglalnak. Jön az egyik kolléga és méltatlankodik. Kérdeztük, mi a probléma? "Képzeljétek - volt a válasz - felmérőt írtam és huszonkettőből tizenegy dolgozat lett."

– Te Gábor, hogy lehet az?

– Úgy, hogy hülyék, nem tanulnak, beszélhet nekik az ember.

Matematika dolgozat volt.

A meggyőzés ereje szükséges a nevelésben. Elfogadta-e a gyerek, hogy javára és hasznára válik, fegyelmezetten, odaadóan elfogadni a viselkedés, a közösség élő normáit. Ez vonatkozik magatartására, tanulmányi munkájára.

A szeretet és hit szintén fontos hatóanyag. Szeretem-e a munkámat, szeretem-e azokat, akiket reám bíztak. Áttudom-e adni a bennem való és cselekedeteimben megjelenő mindenkori szeretetet.

A bizalom legyen kölcsönös, ne csapjuk be egymást. Osztályközösségben élve a bizalom légköre hassa át az együttest a nevelővel együtt.

Már említettem milyen fontosnak tartom a tanulók (tanuló) megismerését. E nélkül, hogyan lehet a nevelést hatékonyan szolgálni. A kapcsolat a gyermekekkel teszi lehetővé, hogy kevesebb konfliktus keletkezzen köztem és tanulók (a tanuló) között.

Nehezen hihető történet, amely igazolja, hogy mennyibe szükséges a személyes kapcsolat, egymás megismerése. A fiam hatodik osztályos volt, abba az iskolába járt ahol tanítottam, vele kapcsolatos a történet. Szünetre csengettek, vége az órának. Megyek a tanári szobába naplót cserélni. Utánam lép be Sárika néni, a fiam osztályfőnöke. A szobában ott ülnek már azok, akik hamarabb érkeztek.

"Gyula, én nem is tudtam, hogy az osztályban levő Pataki az a maga fia." Megállt a levegő a szobában. Többen felkapták a fejüket. "De Sárika, ne mondj már ilyet, ötödikben te voltál az osztályfőnöke. Ugye csak viccelsz?" Mentünk órára.

Este szokás szerint együtt a család. Vacsora után csendes beszélgetés. „Apa - szólít meg a fiam. - Sárika néni, ma felszólított. Megkérdezte, az a Pataki Gyula az apád, aki itt tanít az iskolában? Mondtam, hogy igen.”

Tőlem is megkérdezte, hogy az én fiam vagy-e? Jót mulatott a család. Pedig nem is volt mulatságos. A naplóban bal oldalon vannak bejegyezve a tanuló személyi adatai: név, születési év, lakcím. Ott szerepelnek a szülők adatai: Anya, apa neve, munkahelye. Az oktatásnak, nevelésnek szervezeti formája az iskola, ezen belül a tanítási óra. Az oktatásnak megvan a hagyományos kialakult módszere. Például hogyan tanítsam meg, hogy kétszer kettő ez négy, kettő meg kettő az is négy. A nevelésnek lehet kerete az iskola, de van iskolán kívüli nevelés is, ez elég tág keretben mozog. Iskolai feladat pl. a egyes tantárgyak keretében: hazafias nevelés, erkölcsi nevelés, munkára nevelés stb. Természetes, hogy a meghatározó feladatok nem bonthatók fel részfeladatokra. Ilyenformán, a héten csak hazafiasságra fogok nevelni, majd a jövő héten pedig az erkölcsi nevelés lesz a feladat, és így tovább. A feladatok együttesen kell, hogy megvalósuljanak. Meghatározó módszerek:

meggyőzés – megbízás -

követelés – gyakorlás -

ellenőrzés – értékelés.

A kis történetek az iskolában az osztályban jelentkező magatartási, viselkedési, egyéni és közösségi életben megmutatkozó problémákra utalnak. Ezeknek nehéz meghatározni a minden esetre érvényes módszereit. Ezerféle módszer lehetséges, ahogy hallottuk komoly tudósoktól.

Ez történik az órán, egy tanuló fegyelmezetlen az órán, zavarja a tanári magyarázatot, többször lesz figyelmeztetve. Majd elő az ellenőrző jön a bejegyzés, figyelmeztetés vagy intő. Lesz-e eredménye? A tanári szobában "borzasztó ez a Mucsai, nem lehet tőle tanítani, az ellenőrzője már tele van írva." "Borzalmas ez az osztály nem bírni velük, ahogy viselkednek." Ugye ismerős szavak? Ilyenkor fel van adva a lecke. Az említett osztály nagyon különös volt. A tanulmányi eredményük a négyes körül mozgott,

viselkedésükhöz képest. Nekem is volt egy nehezen kezelhető osztályom. Hetedik év közepén kaptam őket, félévkor. Olyan izgó-mozgó gyerekek voltak, állandó tevékenységben éltek, cselekvésre készen. A tanulás csekély mértékben kötötte le őket. Nyolcadik osztályban már kezdtek felzárkózni a másik osztályhoz javult a tanulmányi eredményük, de az izgés-mozgás kis mértékben javult.

Nevelési esetként kirívó a már említett Kugli nevű tanuló esete. Már napköziben dolgoztam. Kugli nevű tanuló hatodikos korában úgy október közepén került a csoportba. Az első napokban az ismerkedéssel voltunk elfoglalva. Majd azután az egyik napon történt. Ebéd utáni udvari foglalkozás után tértünk vissza a terembe tanulni. A tanulók helyükre ültek és nekiláttak tanulni. Kugli a padok között sétálgatott. Kértem, hogy most már üljön le tanulni. Helyére ment, felkapta a földön fekvő táskáját és földhöz vágta. "Nem tanulok!" Dermedve álltam, annak örültem dermedtségemben, hogy nem hozzám vágta. Álltam, végül kitört belőlem a nevetés. Közben Kugli már ült és tanult. Mikor néhányan már készen voltak hozták ki, hogy nézzem át- Kugli volt az első, minden munkája készen volt és hibátlan. Nem tudom, hogy belőlem kitört nevetés hova, milyen módszer közé sorolható a nevelést figyelembe véve. A nevetés nem volt előre meggondolt cselekvés, nem is értem rá fontolgatni, na, most mit csináljak, és hogyan szereljem le Kuglit az esetleges további indulatoktól. Ezért nehéz egyedi és egyszeri alkalmakra vonatkozó nevelési módszert meghatározni. Minden eset más és más, ugyanaz már nem alkalmazható egy másik esetben. Azért nem szabad elkeseredni, mert van egy olyan módszer, amely minden pedagógusban és szülőben ott rejlik és ez minden esetben hosszútávon alkalmazható és örök. Ez pedig a szeretet. Minden alkalommal ingyen adható, bőségesen osztogatható szeretet. Most utólag lágy látom és gondolom, hogy ez segített át a problémás gyerekek nevelésében. Kugli esetén is. Meg kell említenem a bizalmat, e nélkül nem lehet nevelés, bízunk kell egymásban. Előfordul, hogy úgy véljük csalódtunk gyerekben, a közösségben.

Bizony előfordul, hogy a gyerek is úgy érzi csalódott a pedagógusban, ilyenkor megváltozik a viselkedése. Jönnek a problémák, nem tanul úgy mint előtte hanyagolja az iskolai munkát stb.

Mikor megkaptam az első osztályomat 1953-ban a tanévkezdés napján, első órában mikor beléptem a terembe negyvenkét szempár szegeződött rám. Én is így voltam. Volt a szemükben valami számomra ismeretlen kifejezés, aggodás, félelem, sok-sok kérdés. Azt tükrözte, hogy várnak tőlem valamit, talán az első jó szót, biztatást. Számukra is új ember voltam, soha nem láttak még az iskolában, nem találkoztunk.

Névsorolvasás után oldódott a feszültség. Bemutatkoztam, elmondtam, hogy ki vagyok, honnan jöttem. Ez után jöttek a kérdések, amelyekből az tűnt ki, hogy ennek az

osztálynak, a padban ülő gyerekeknek igen nagy a szeretet igénye. Kérdések:

- Megyünk-e kirándulni?
- Tetszik-e megverni bennünket?
- Szeret-e majd bennünket a tanár bácsi?

Jöttek sorban a kérdések, válaszoltam rájuk. Ennek az osztálynak nagy volt a szeretetigénye, azért merült fel kérdésként a szeretet, a megverés kérdése. Családlátogatásnál kiderült, hogy a szülők nem dúskáltak a földi javakban. Két, vagy három gyereket találtam családonként. Nevelési eszközeik a pálca, nadrágszíj, pofon stb. Azért sikerült a tanulókkal, a családokkal elfogadtatni magamat. Kialakult egy közösség, amelyben ugyan volt még néhány renitens tanuló, ezeket már könnyebb volt egyenként leszerelni. A tanulási feladatokon kívül csak annyit és olyat követeltem meg, amit én magam is szívesen végeztem el. Az ilyen munkákban nagy szerepe volt a példamutatásnak és annak, hogy közösen határoztuk meg a feladatokat. Az iskolai Házirend meghatározza a tanulók viselkedési normáit, aki súlyosan megsérti az kaphat egy bejegyzést az ellenőrzőjébe. De hol a példamutatás, mikor a tanár néni az órán rágógumizik? A tanuló utánozza. Kap intőt vagy más büntetést. A tanítási óra (45 perc) becsöngetéskor kezdődik, és kicsengetéskor ér véget. Mit lát a tanuló, hogy Margit néni elkésik rendszeresen, az órát később fejezi be.

Az együvé tartozás jellemzője a közvetlen kapcsolattartás. Nálunk az osztályban állandóan jelen volt ez a kapcsolat, sőt évről-évre erősödött, az életkornak megfelelően. Szünetben a tanári asztal körül folyt a beszélgetés. Beszámoltak a tanulók mi történt a hét folyamán, az osztályban, a családban, minden érdekes volt, mint egy családban.

Sok, sok egyéni módszerrel lehet alakítani, formálni a gyerekek viselkedési, magatartási formáit. Én bennem valahogy gyökeret eresztett a két professzor mondása: *"Módszerünk az, hogy együtt élünk az emberekkel és nem vagyunk rosszak hozzájuk."* (Ahogy Benedek Istvántól, Karácsony Sándortól tanultam.) Ki-ki alakítsa ki egyéni módszerét, első helyen legyen a szeretet. Ebben az esetben nagy százalékban már biztosítva van az eredmény.

Mondja Karácsony Sándor: *"Nem adhatok mást, csak ami a lényegem azt pedig adnom kell ha akarom, ha nem. Ebben az esetben a nevelés sikerül vagy sikertelen. Természetes, hogy hinnem kell a sikerben. Nem mondhatok le róla."*

Ez így igaz. Nem minden tanuló fogja a nevelő adóját. Igyekszik a saját vevőjét kikapcsolni. Ebben az esetben a nevelés sikertelen, nem a nevelő hibájából. Íme, egy történet.

Guszt, a hetedik osztály második félévében került az osztályomba. Vállán túl erőseszínű haja igen gubancos volt. Régen nem látott hajvágógépet, megmosva is régen

lehetett, erről árulkodtak a gubancok. Próbáltam beszélgetni vele, de igen erőszakosan tartózkodott és elutasított mindenféle szóbeli közlést.

– Tudod, az iskolának van egy házirendje, abban le van írva, hogy a tanuló tisztán, rendesen felöltözve jelenjen meg az iskolában. A hajadat is rendbe kellene hozatni, jó, ha elmegy a borbélyhoz.

– Nekem jó így is- válaszolta. Különben most ez a divat, és én nem fogom leváгатni senki kedvéért.

– Nem is kell, csak rendesen, tisztán tartva viseld a hajadat.

A szülői értekezleten Guszti anyja igen emelt hangon kérte számon, hogy miért akarom a fia haját leváгатni. Nekem nincs jogom megszabni, hogy a gyerek miben és hogyan jár.

Gusztira a hetedik osztályt valamivel jobb eredménnyel végezte, mint előző helyen. Szeptemberben egész napos kirándulást szerveztem az osztály részére. A budai hegyekbe. Felsétáltunk a János-hegyi kilátóhoz. Pihentünk, majd indultunk le a hegyről. Egy gépkocsi állt meg mellettünk. Két férfi ugrott ki belőle.

Ő volt az, mutat rá ez egyik férfi Gusztira, elhozott egy Coca-Colát és nem fizetett érte.

– Én nem hoztam el? Ott ittam meg, a pénzt meg odatettem az asztalra.

Nem tudtuk tisztázni mi az igazság, a két férfi elment.

Később az egyik gyerek megtalálta a táskájában. Guszti dugta oda.

Másnap az iskolában, mérlegelve a helyzetet, osztályfőnöki megrovásban részesült. Két nap múlva keresett a anyja. Előadta, az ő fia nem tolvaj. Megitta, a pénzt odatette az asztalra.

Mindenkinek hazudott. Kezdtt rendesebben járni. Lányok így sem álltak vele szóba, viselkedése miatt. Továbbtanulásnál a vendéglátói-pari iskolába kérte felvételét. Számukra is eljött a tanévnyitó ünnepély, amit délelőtt tartottak. Az iskola egyik férfi tanára várta a tanulókat a kapuban és igazította el őket. Guszti is megjelent a szokásos öltözetben és hajviseletben. A tanár úr közölte vele: „Fiam, hazamégy átöltözöl, a hajadat is hozasd rendbe, és jössz vissza. Az irodában nálam jelentkezel, vagy ha úgy gondolod, nem jössz vissza, akkor már holnap se gyere!” Fél évet csak elkínlódott valahogy, azután kimaradt (vagy kitétek, ezt nem tudni). Tanulótársai időként beszámoltak, hogy nem dolgozik, csavarog. Telt, múlt az idő. Majd őt is besorozták katonának. Az egyik év augusztusában megkapta a behívóját, melyik napon vonuljon be. Előtte való napon az iskola tanulói nyári táborozásból tértek haza. Szülők, testvérek várták az érkezőket. Ott volt Guszti is.

Várta nyolcadik osztályos leánytestvérét. Segítettek a tábor felszerelést behordani az

épületbe. Közben a felnőtt Vezetők azon tanakodtak, hogy a táborozásból megmaradt pénzt hova zárják el. Végül bezárták a pánccélszekrénybe. Mindenki hazament.

Másnap, nagy meglepetés érte az elsőnek érkezőket. Az irodaajtót nyitva találták. A pánccélszekrény ajtaja felfeszítve, eltűnt a pénz. Jött a rendőrség, nyomoztak. Erőszakos nyomot az épületen ahol behatolt a betörő nem találtak. Végül felfedezték, hogy az irodával szembeni egyik ablak nehezen nyíló része nyitva van. Úgy gondolták, hogy valaki szándékosan nyitotta ki. Az ablak alatt volt a színpad. Mindenféle mendemonda kapott lábra. A tanulók tudták, hogy Guszti másnap reggel vonult be katonának, előző este nagy mulatozást csapott, az volt a kérdés miből, hisz hónapok óta nem dolgozott. A számlát, ami nem volt kis összeg, ő fizette. A rendőrség az ügyet lezárta.

Közben eltelt több mint tíz év. A családról nem tudtam semmit. Majd úgy hozta sors, hogy éppen az iskola előtt találkoztam Guszti anyjával. Sírva borult a nyakamba: "Gyula bácsi, ezt megérni, harminchat év után válunk el. Tönkrement a családom, házasságom. Fiam elzüllött, nem is tudom, mi van vele. Lakást keresek magamnak. Ilyen helyzetben még nem voltam." Szavai alatt agyamban végigfutott az együtt töltött néhány év. Nem is tudtam vigasztaló szavakat mondani, Gusztival volt elég sok probléma, de az anyja elszántan védte. Soha nem ismerte el fia hibáit. A nevelésnek, jó szónak ketten állottak ellene. Így az sikertelen maradt.

Hatodik fejezet

Kik irányítják az, iskolai szekeret, azon ülő pedagógusok munkáját? Az igazgató. A vendégoldalt fogják, úgy vesznek részt az iskolai munkában. Nélkülük nem lenne iskola. Ők adják az oktatásra váró gyerekeket. Ők a Kedves szülők.

Az igazgatók, ők a közvetlen irányítói az iskolai oktatási-nevelési munkának. Az oktatásra, nevelésre vonatkozó rendeletek, intézkedések helyi végrehajtói. A nevelői közösség összefogói, nevelői. Kiszolgáltam tizenegy igazgatót, feleségem ötöt, barátaink szintén jó néhányat, vagy ők maguk is voltak igazgatók. Így gyűjtöttem, szereztem tapasztalatokat.

Hogyan is lett (lesz) valakiből igazgató?

Ott működik jól az iskola és tölti be oktatási és nevelési feladatát, hivatását, ahol az igazgató meg tudja osztani feladatait a nevelőtestülettel és partnerekké válnak. Az a jó, ha munkatársaknak tekintik egymást, nem pedig alá és fölé rendelt viszonyban dolgoznak. Hogyan valósult meg?

1945 előtt nem volt ritka dolog, hogy valaki 20, 25, vagy akár 30 évig is ülhetett az igazgatói székben.

Engem is tanított egy igazgató, akkor már vagy harminc éve volt igazgató. Fia szintén pedagógus lett. Mikor apja nyugdíjba ment ő lett az igazgató: 1945 után változott az igazgatók kinevezési rendje. Elsősorban politikai megbízhatóság alapján lett valaki igazgató. Első igazgatóm tagja volt a kerületi tanácsnak, hivatalnak. Így napjai nagy részét a hivatalban töltötte. Kötelező óráit (fizika) reggel hét órától tartotta meg a nyolcadikos tanulóknak. Soha nem ért rá az iskola, a testület tagjaival foglalkozni. Az igazgató helyettesre hárult az iskola vezetése. A testület tagjai becsületesen helyt álltak és végezték azt munkájukat. Csak jó szívvel tudok gondolni az akkori kollégáimra, akiktől nagyon sokat tanultam.

Azután úgy lett valakiből igazgató, hogy valami magasabb beosztásban dolgozott. Történt egy árszervezés, meg volt a pedagógiai képesítése, kihelyezték valamelyik iskolába igazgatónak. Egyik igazgatóm katonatiszt volt. Majd lett belőle iskolaigazgató, mert csökkentették a tisztek létszámát. Lakásomhoz közel volt (10 perc) az iskola, így azután átértem magamat abba az iskolába. Meglepetésként hatott rám a szünetben való katonai zártalakzatban való sétáltatás a szünetekben. Kettesével sorba állva sétáltak körbe a folyosón a tanulók. Az igazgató ellenőrizte rendben van-e minden. Ez a katonás rendszer bizony megnyomorította a tanulókat, nem volt szabadidejük a tízpercekben sem. Majd egyszer csak megszűnt a módszer. Érdekes egy ilyen beidegződött magatartás, továbbra is megmaradt benne a laktanyai szellem. A laktanyában külön volt a legénységi

és a tisztai étkezdé. Ez valósult meg az iskolában is. Volt egy közös ebédlő ahol étkeztek a tanulók és nevelőtestület tagjai. Az igazgató az irodájában étkezett tizenkettő és félegy óra között. Az egyik napközis kolleganő tálcán vitte be az ebédet pontosan abban az időben. Majd ez is megszűnt; a testület tagjaival ebédelt.

Egy gimnáziumi igazgatónő esete. Egyik belsőkerületben volt igazgató. Egyik nap tanítási órák alatt a folyosón haladt, mikor észrevette, hogy két tanulói szekrényben benne van a kulcs. Két igen jó tanuló, jó magaviseletű leány volt a szekrény tulajdonosa, jó barátnők is voltak. Az igazgatónő női kíváncsiságból, vagy ösztönös érzéstől vezérelve megnézte a két szekrény tartalmát. Mi volt benne, mi nem, soha nem derült ki. "Hívta a rendőrséget. A két lány öngyilkos lett. (Nyilván szégyenükben.) Az igazgatónőt fegyelmissel felmentették. Pár hónap múlva a kerületünkben lett igazgató. Itt jelentette meg *Közösség születik* című könyvét.

Hasonló történet. Más kerületben volt igazgató. Az egyik iskolai évben a tantestület úgy döntött, hogy nem tart igényt az igazgatói munkájára. Megvonták bizalmukat. Egy félévet a napköziben dolgozott, majd hozzánk került igazgató helyettesnek. Egy év múlva igazgató lett. Helyettes korában megkeserítette a napközis csoportvezetők életét. Percnyi pontossággal osztotta be a szolgálati időt, Így nyert öt vagy tíz percet, ezeket összeadva osztotta be a nevelőt kötelező díjazás nélküli helyettesítésre. Az lett a vége, hogy a tizenhat óráig tartó munkaidő lerövidült. Kész voltak a tanulók a leckével, következett az uzsonna. Tizenhat órakor volt a sorakozó és indultak haza. Rádolgozás 5 vagy tíz perc. Ez a beosztás után úgy módosult, hogy tizenhat órakor már a kapuban volt a csoport és elköszönt. Tíz csoport volt a napközi otthonban.

Az egyik kerületi iskolában lemondott az igazgató, több gyerek apja jobban fizető, nem pedagógusi állást kapott. Jött a tanév kezdés ideje. Augusztusban hagyományos módon jelentkeztek a nevelők. Igazgató sehol. A helyettes szervezte a munkát, mondhatni két ember helyett dolgozott. Zökkenőmentesen beindult a tanév. Szeptember utolsó hetében jelentkezett egy férfi. Közölte, hogy ő az új igazgató, Első dolga volt az irodát átalakítani. A falakról leszedte az ott függő okleveleket, a tanulók által készített kézimunkákat.

Kirakta a családi fényképeket. A testület tagjai élükön a helyettessel, joggal várták, hogy egyszer majd csak megköszöni az igazgató a többhetes munkájukat. Hiába várták. Egyszer csak elkezdett a szekér zötykölődni ide-oda. A testület nem tudta mit is csináljon. Majd kaptak egy másik igazgatót.

Volt, aki hatalomvágyból lett igazgató. Testületi-tag korában is erőszakos, fennhéjázó kolleganő volt. A saját lánya is oda járt iskolába. Mikor a dolgozatára hármast kapott a gyerek anyukája nagyon felháborodott. Tanév végi értekezleten közölte a kolleganővel,

hogy nincs rá tovább szükség. Az igazgatónő két évet, ha nehezen is kibírt. A tanév végével lemondott.

Pályázat útján történt igazgató választás, a testületből került ki. Így gondolták a testületi tagok abban az iskolában ahol ez történt. Öt évre szólt a megbízás, bizony ez hamar eltelt tele munkával, eredményekkel, néha kevesebb sikerrel. Közben pedagógusok jöttek mentek. Majd újra kiírták a pályázatot. Egyedül az eddig volt igazgató pályázott. Eljött a szavazás napja. Titkos volt a szavazás. Összeszámlálás után derült ki, hogy nyolc kollega nem szavazott az igazgatónőre. Ennek ellenére ő lett az igazgató, Majd napok múlva borzolni kezdte a kedélyeket az a hír, ami csak úgy terjengett senki nem tudta, ki indította útjára. Az igazgatónő szeretné tudni, hogy ki volt az a nyolc nevelő, aki nem rá szavazott. A sikeres felderítés érdekében megbízott néhány hozzá közelálló nevelőt, hogy próbálják megtudni. Ez nem derült ki, de arra elég volt, hogy a bizalmatlanság légköre lengje be az iskolát. A munka folyt tovább, a gyanakvás az megmaradt. Majd jöttek mások nem tudva semmiről.

Nem lehettünk igazságtalanok, az ilyen csak a hatalomért lett igazgatók voltak kevesebben. Ez is elég arra, hogy egy, egy időre az iskola, a testület hangulatát meghatározza. Itt ki kell emelnem a tantestületi tagok áldozatos munkáját. Egy közösséget alkotva végezték munkájukat, segítve a fiatalabb társaikat. Én is egy ilyen iskolában kezdtem pályafutásomat és hálás szívvel gondolok vissza ezekre a kollegákra.

Egy igazgatóhelyettes töprengései az iskolai munkáról.

Szeptember 1. Megnyitottuk az iskolai évet. Az évnyitón Olga, az igazgató bemutatta a nevelőket a szülőknek. Nagyon dicsérte Marit, hogy milyen áldozatos munkát végez. A többről nem mondott semmit. Na, ebből megint vita lesz, lett is megsértődtek a többiek.

Szeptember 6. Ma már hatodik napja tanítunk, de még nincs kész az óra rend. "De jó lenne rettentő okosnak, éles eszűnek lenni, és sokat tudni." (Az igazgató helyettes gondolata.) A szakmai folyóiratban panaszkodnak a felettesek, hogy az igazgatók képzetlenek, műveletlenek. Felolvasta Olga, erre azt mondtam, hogy ők válogatták ki az igazgatókat, most meg nincsenek megelégedve velük?

Szeptember 20. Olvastam az újságban, hogy szükséges a szülők nagyobb beleszólása az iskolai munkába. Hú, mi lesz ebből. Az a baj, hogy bedobnak valami jelszót és mindenki mást ért azon. Mert ha ez azt jelenti, ez a beleszólás, hogy részt vállal a felelősségből, esetleg munkából akkor jól van, de ha csak azt jön megmondani, hogy mit csináljon a pedagógus, az baj. Mert azt mi is tudjuk, mit csináljunk és hogyan, csak a

lehetőségeket teremtsék meg hozzá.

Március 1. Rémes. Olga rokonai egyre gyakrabban jönnek és beülnek az irodába. Órákig beszélgetnek. Ilyenkor nem tudok dolgozni, mert zavar a hangos beszéd.

Április 20. Ma megint gyűlés volt, de előzőleg megint megjelent a Makai Olga család. Ezúttal a keresztfiú (Pista fiatalúr) és az anyja, Olga húga, Lenke, aki asszisztensnő a kerületi orvosi rendelőben. Elvárja, hogy doktornőnek szólítsák. A vendégek végig ott ültek a gyűlésen, sőt, Lenke kioktatta a testületet, hogy nem segítik az igazgató munkáját.

Április 23. Újságolja nekem Olga, hogy a Soltész gyerekek apja kárpitos. Nem tudtam, miért fontos ez? Bejön a gyerek az irodába, mondja neki Olga: "Küld majd hozzánk apádat. Nézze meg a díványunkat!" Nem első eset volt az ilyen munkavégeztetés.

Vége lette tanévnek. Következő év végén nyugdíjazták. Egy férfi lett az igazgató. Nyugodt évek következtek. Rendszeres, következetes, felszabadult munka folyt, mindenki jól érezte magát.

Az iskola, a nevelőtestület nélkülözhetetlen munkatársai a "kedves szülők" essen róluk is néhány történetben szó. Nem vagyunk egyformák, így a családok, szülők, akik csecsemőkortól a nevelik gyereket, természetes, hogy különböző elgondolásokat alkotnak a nevelésről. Ez az elgondolás később megnyilvánul az iskolában folyó nevelői munkában is, ennek megfelelően veszi ki részét az iskolát segítő munkából. Van család, ahol szívesen és készségesen veszik ki részüket a rájuk háruló nevelési feladatokból, elfogadják a nevelő esetleges segítő szándékát. Együtt akarnak eredményt elérni.

Más család elutasítja a segítőszándékot akkor is, mikor már mérhető a gyerekekkel kapcsolatos problémamasorozat.

Működött a Szülői Munkaközösség. Segítségével hatékonyan tudták a szükséges munkát összehangolni. Kiemelkedő volt a nyári táborozás előkészítése, táborépítés, tábori konyhaszolgálat, stb. segítése. Mind-mind jó szolgálatot tettek az iskolának.

Említenem kell az igazgató főorvos urat, aki szülői minőségben jött meglátogatni két gyermekét több éven át. Minden táborozás alkalmával volt szülői látogatás ilyenkor jött a főorvos úr is látogatni. Körbejárta a tábort mintegy ellenőrzésképpen. Majd szólt. Megnézem a gyerekeket. Sorakoztak a 3. 4. 5. osztályos tanulók. Sorban megvizsgálta őket, ahol szükséges volt receptet írt, ezeket ki is váltottuk. A nagyobb gyerekeket és a felnőtteket is megkérdezte, hogy van-e valakinek egészségügyi problémája. Azokat szintén megvizsgálta.

Szokás volt, hogy a látogatás napján a szülők kérhettek ebédet. Ilyenkor megsokasodott a konyhán a munka, nem a rendes napi adagot kellett főzni, hanem hús

vagy harminc adaggal többet. Ez megterhelést jelentett a konyhán dolgozó szülőknek. Nagy volt a csodálkozásom egyik alkalommal a hagyományos látogatási napon. Az történt, hogy két kocsi érkezett szülőkkel. Fogadtuk őket, bemutattuk a tábort. majd a gyerekek sátrában helyezkedtek el. Majd látom, hogy három anyuka megyen a konyha felé. Fehér kötény előttük, majd mások is, érkeztek a konyhába. (Ez túlzás) Átvették a konyhai szolgálatot és az eddigi napokon ott dolgozó anyukákat felmentették, arra a napra szabadságolták őket.

Nem csak a táborokban voltak ilyen jelenetek, hanem az iskolában is. A szülők elhitték és elfogadták azt, hogy az iskola és annak gyerekei az övéik is. Ilyenformán felelősséggel is tartoznak az ott folyó nevelésért.

Túlzás lenne azt állítani, hogy minden szülő ilyenformán lelkesedett, vagy gondolkodott. Voltak eltérő vélemények is, sőt az iskola munkáját el nem ismerő, a tantestület, egyes nevelők munkáját felelőtlenül kritizáló szülők is. Nehéz azt leírni, hogy ez valami egyéni haszonszerzés magának vagy gyerekének, egy jobb jegy érdekében történt.

"Ha én ezt tudtam volna"

/Disznók az esőben, Móricz Zs./

Két napos kirándulás. Végül Debrecen és összes az megtekinthető nevezetes épület, szobor, múzeum stb. Két osztály tanulói ülnek már az autóbuszban és a felnőtt kísérők. Osztályomból egy gyerek még nem érkezett meg. Vártunk tizenöt percet. Indulunk, szóltam a vezetőnek, jár már a motor.

Jönnek már, kiabálnak a gyerekek, szalad Zsuzsi meg az anyukája. Felszálltak. Zsuzsi hátrajött a kocsiban, mert már csak ott volt egy hely. Elrendeztük a dolgot, megyek előre a szokott helyemre, de oda már nem ülhetek, mert ott ül az anyuka. Közli velem, hogy a vezető megengedte, hogy velünk jöjjön. Nagy csodálkozás bennem, elkövettem az első hibát, Nemi szállítottam le. Nem akartam megszégyeníteni. Utunk első állomása a Hortobágy. A csárdában volt az ebédünk. Gulyáslevest kaptunk kis bográcsokban, alatta égett a spirituszkocka. Hangulatos volt. Második fogásnak túrós tésztát szolgáltak fel, rajta forró tepertő, tetején tejföl. Ez volt ám a lakoma, a gyerekek dupla adagokat fogyasztattak. Utána üdítőt kaptak. Az anyukának ez nem tetszett. Megjegyzéseket tett, hogy a gyerekek éhesek maradtak. Szólt a főpincér: Az a hölgy panaszkodik, hogy éhesen maradtak a gyerekek és még kérnek valamit. Elrendeztem.

Irány Debrecen, ott is az Alföldi Nyomda. Már vártak bennünket, kaptunk egy vezetőt. Végig kísért bennünket az üzemen, kezdve az első fázison ahol előkészítik a könyvet nyomásra. Majd láttuk a nagy nyomógépeket. A könyvkötő részleget. Majd egy

nagy teremben találtuk magunkat. Könyvek voltak felhalmozva, szorgos kezek csomagolták azokat. Egy másik teremben várt bennünket az igazgató. Egy asztalon mindenféle könyvek, füzetek, kisebb plakátfélék voltak elhelyezve. Kérte az igazgató, hogy a gyerekek álljanak sorba. Az asztalon selejtes könyvek, kifestő füzetek, színes plakátok, naptárok voltak. Sorban kaptak a gyerekek, ki ezt, ki azt. Boldogok voltak. Az utolsó gyerek is elhagyta az asztalt, összerendezték, amiket kaptak. Látom ám, hogy Kovács anyuka odalép az igazgatóhoz. Mi is a csoporthoz tartozunk közölte és mi miért nem kapunk, kérdezte. Csak a gyerekeknek szoktunk adni közölte az igazgató. Ami az asztalon volt az önöknek, a gyerekeknek tettük félre. Kedves gesztus volt részükről. Elnézést kértem, és megköszöntem, hogy fogadtak bennünket. A kapuig kísérték bennünket.

Az osztálytitkár kérte az igazgatót, hogy írjon valamit a rajnaplóba. Megtörtént, velem együtt a gyerekek is boldogok voltak. Indultunk tovább, közben a Torony Bisztróban felvettük az uzsonnát. Haladtunk a szállásunk felé, Kempingben volt lekötve. Megáll a busz. Mi történt? – kérdem. „Szalonnát veszek mert a gyerekek este szalonnát akarnak sütni. - közli velem az anyuka. Én is közlöm, hogy, anyuka hagyja abba az utasításait, vagy leszállhat, és külön utazik tovább. Este vacsora a bisztróban. Utána séta a nagyerdőn, az esti kivilágított séta utakon az egyetem, klinikák előtt. Majd takarodó. Másnap a város megtekintése, Kollégium, Nagytemplom, Múzeum, stb.

Ebéd után egyedi városnézés háromfős csoportokban. Szabadfoglalkozás. Találkozó a bisztróban. Uzsonna. Búcsú a várostól, tele élményekkel. Zajos volt a busz az egyéni élmények elmondásától, ebben mindenki igyekezett részt venni. Az iskola előtt már vártak a szülők bennünket. A gyerekek újságolták, hogy mi-mindent láttak, vásároltak. Problémáim azt hiszem csak nekem voltak. Mikor gyerekek, szülők elbúcsúztak, megköszönve a kirándulást, azt hittem, hogy most már vége lezártuk. Pihenten kezdjük a hétfői napot az iskolában. Pár nap múlva kérte az igazgatónő, hogy számoljak be a debreceni kirándulásról. Két anyuka tett panaszt, hogy tanulók éhesen maradtak és hogy semmiféle program nem volt. Beszámoltam, bemutattam a számlákat. Megkérdezte a másik osztályfőnököt is, hogy volt Debrecenben.

Az ügy lezárult. Igen az iskolai oktató-nevelő munkában fontos a jó együttműködés. Itt ez nem valósult meg, ettől függetlenül a gyerekek jól érezték magukat.

A kirándulást követő osztályfőnöki órán érte az osztályt igazi meglepetés. Felállt Zsuzsa; "Gyula bácsi, nem tehetek róla, hogy anyukám úgy viselkedett. Ne tessék haragudni, és ti sem." Mekkora erőre, önfegyelemre volt szüksége, hogy ezt elmondja. Zengett a terem úgy megtapsolták.

Utószó

Ma is ülnek e pedagógia szekerén a nevelők, holnap is ülni fognak, mindaddig amíg családok gyerekek lesznek, nevelés is lesz a családban az iskolában, mert az szükségszerű.

Mert a nevelés – mondom mestereimmel - „*Két emberi lélek közös funkciója, nevelőé és a növendéké.*” Minden időben, minden nevelési módszer annak alkalmazása akkor lesz eredményes, ha demokratikus és szeretetteljes. Soha ne feledjük! *"Nem velünk egyenrangú fél a gyermek, hanem velünk egyenjogú fél. Nem tökéletlen és fejletlen felnőtt, hanem fejlett, tehát tökéletes kis gyerek."*

Pataki Gyula publikációiból

Nem erővel, sem hatalommal. Nevelés a Fiúkfalván. Mécses. KIE, 1995

A tanári asztal két oldala. Pedagógiai történetek. Magyar Pedagógiai Társaság. 2005. (*Dobronay Vilmával*)

Fiúkfalva – Emlékalbum. Magyar Pedagógiai Társaság – Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola 2007 (*benne korábbi napilapcikk facsimiléi*)

Fiúkfalva alapítói. *Iskolakultúra.* 2008. 1-2.

Nem te tartasz el engemet... Zsindely a háztetőn. *A Kisgyermek.* 2008. 5.

Ha élet zengi be az iskolát. Pedagógus, hitvallás, szolgálat. Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalompedagógiai Szakosztály. *Mozgalompedagógiai Füzetek* 5. 2012.